

M. Tullii Ciceronis  
EPISTOLARUM  
*L.*<sup>40</sup> SELECTARUM 20. 46  
LIBRI TRES.



L O N D I N I,

Impressi pro Societate Stationariorum.

Venales prostant apud Obadiam Bla-  
grave, ad Insigne Ursæ in D. Pau-  
li Cœmeterio, 1689.

DR. 02



1396: II

A D

## LECTOREM.

**I**N hac nova Epistolarum Ciceronis selectione, id præstitimus, benevole Lector, ut, perlustratis diligenter omnibus & singulis Epistolarum libris, eas exasperemus Epistolas, quarum lectio juventuti plurimum profutura esset, sive ob formularum elegantiam, sive ob rerum sententiarumque momenta. Conjecimus autem eas, quæ breviores facilioresque erant, in librum primum: ut deinceps in secundo tertioque illæ extarent, quæ paulò majorēm juventutis captum requirunt. Cum autem incredibile dictu sit, quantum venustatis utilitatisque habeant libri epistolarum ad Atticum, dedimus operam, ut, si quæ in illis essent, quæ pulcherrimam rerum tractationem, & simul haud difficilēm obscurumque sensum haberent; eas

A 2

omnes

omnes juventus sibi hic ante oculos posita  
haberet, ut inde sibi quisque caperet, quo  
in hoc familiariter scribendi genere, non tan  
tum cum facili quadam venustate, sed  
cum summa doctrina prudentiaque conjur  
atum esset.

---

M. TUI

---

posita  
t, quo  
non tan  
sed &  
conjur

M. TULLII CICERONIS  
EPISTOLARUM  
S E L E C T A R U M.

Liber Primus.

Ex lib. XIV. ad fam. Epist IX.

*Cicero S. D. Terentiae suæ.*

AD cæteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ: omnino de omnibus rebus nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

TUI

Ex eod. Epist. XI.

2 *Cicero S. D. Terentiae suæ.*

Si vales, bene est, ego valeo. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Jun. cuius summa virtute, & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in

animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium: si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Calend. Quint.

Ex eod. Epist. XII.

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudes  
perpetuo gaudeas velim; sed perturbati do-  
lore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id  
consilii ceperimus, quod non facile explicare  
possimus; quare, quantum potes, adjuva, quicquid  
autem possis, mihi in mentem non venit. In  
viam quod te des hoc tempore, nihil est, &  
longum est iter, & non tutum: & non video  
quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum f  
prid. Non Nov. Brundisio.

Ex eod. Epist. XVII.

Si quid haberem, quod ad te scriberem;  
facere in id & pluribus verbis, & saepius: nunc  
que sunt negotia, vides: ego autem quo mo-  
do sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris  
cognoscere; fac ut tuam, & Tulliæ valetudini-  
nem cures. Vale.

Ex eod. Epist. XX.

In Tusculanum nos venturos putamus aut  
nonis

ere, & ponis, aut postridie: ibi fac ut sint omnia parata: plures enim fortasse nobiscum erunt, & arbitror diutius ibi commorabimur: labrum in balneo non est, fac ut sit: item cætera, quæ sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria. Vale, Calendis Octob. de Vénusino.

Ex lib. VI. ad fam. Epist. XVII.

*Bithynicus S. D. Ciceroni.*

audes  
ti do. 5  
ne id Si mihi tecum non & multæ, & justæ  
olicare caussæ amicitiae privatim essent, repeterem  
e, quicinitia amicitiae ex parentibus nostris: quod  
t. Infaciendum iis existimo, qui paternam amici-  
st, & tiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt; itaque  
video contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius  
atum fiducia peto à te, ut absentem me, quibuscun-  
que in rebus opus fuerit, tueare, si nullum of-  
ficium tuum apud me intermoriturum existi-  
mas. Vale.

Ex eod. Epist. XVIII.

*Cicero S. D. Bithynico.*

rem;  
nunc  
mo-  
teris  
tudi-  
  
aut  
onis 7 Cum cæterarum rerum caussa cupio esse  
aliquando rempub. constitutam: tum velim,  
mihi credas, accidere id etiam, quo magis ex-  
petam promissum tuum, quo in literis uteris:  
scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum:  
gratissima mihi tua voluntas est: facisque ni-  
hil alienum necessitudine nostra judiciisque

patris tui de me, summi viri: nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quam me; necessitudine neminem quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

Ex lib. IX. ad fam. Epist. XXIII.

Heri yeni in Cumanum: cras ad te fortasse; sed, cum certum sciam, faciam te paulo ante certiorem: etsi M. Ceparius, cum mihi in silva Gallinaria obviām venisset; quæsi semque quid ageres; dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares: tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamēn constitui ad te venire; ut & videarem te, & viserem, & cœnare etiam: non enim arbitror coquum etiam te arthriticum habere: exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. IX.

Jam diu ignoro quid agas: nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripsferam: quia cum Quinto, fratre meo, non eras; quò mitterem, aut cui darem, nesciebam: cupio scire, quid agas, & ubi sis hiematurus.

abeto, maturus: equidem velim, cum Cæsare: sed ad  
spori- eum propter ejus occupationes nihil sum au-  
tes te- sus scribere: ad Balbum tamen scripsi: tu tibi  
inēm. deesse noli: serius potius ad nos, dum plenior:  
a no- quod huc properes, nihil est, præsertim Vacer-  
e vo- ra mortuo: sed tibi consilium non deest: quid  
constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an  
Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, sum-  
mo genere natus: terræ filius is me, quia scit  
tuum familiarem esse, crebro ad cœnam invitat:  
adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen  
gratum est. Vale.

Ex eod. Epist. XXII.

10

*Cicerο S. D. Trebatio.*

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram  
controversiam esse, posse ne hæres, quod fur-  
tum antea factum esset, recte furti agere: ita-  
que etsi domum bene potus, seroque redieram,  
tamen id caput, ubi hæc controversia est, no-  
tavi, & descriptum tibi misi: ut scires id, quod  
neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium, M.  
Manilium, M. Brutum sensisse: ego tamen  
Scævola, & Testæ assentior. Vale,

Ex eod. Epist. XXX.

11

*Cicerο S. D. Curio.*

Facile perspexi ex tuis literis, quod sem-  
per

per studiū , & me à te plurimi fieri , & tu  
 intelligere , quam mihi carus essem ; quod  
 quando uterque nostrum consecutus es , re-  
 liquum es , ut officiis certemus inter nos  
 quibus æquo animo vel vincam te , vel vincam  
 abs te . Acilio non fuisse necesse meas dar-  
 literas , facile patior . Sulpicii tibi operam in-  
 telligo ex tuis literis non multum opus fuisse  
 propter res tuas ita contractas , ut , quem-  
 admodum scribis , nec caput , nec pedes : equi-  
 dem vellem uti pedes haberent , ut aliquando  
 redires : vides enim exaruisse jam veterem ur-  
 banitatem , ut Pomponius noster suo jure pos-  
 sit dicere , nisi nos pauci retineamus gloriam  
 antiquam Atticam : ergo is tibi , nos ei succe-  
 dimus : veni igitur , quæso ; ne tantum semper  
 urbanitatis unà cum republ. intereat . Vale .

## Ex lib X. ad sam. Epist. II.

12      *Cicero S. D. Plancō imp. cof. def.*

Meum studium honori tuo pro necessitudine  
 nostra non defuisset , si aut tuò in senatum , au-  
 honestè venire potuisssem , sed nec sine periculo  
 quisquam , libere de republ. sentiens , versari  
 potest in summa impunitate gladiorum : nec  
 nostræ dignitatis videtur esse , ibi sententiam  
 de rep. dicere , ubi me & melius , & proprius  
 audiant armati , quam Senatores . Quapropter  
 in privatis rebus nullum neque officium , neque  
 studium meum desiderabis : ne in publicis  
 quidem

quod sit, unquam deero, ne cum periculo quidem  
meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ  
nihilominus, ut ego absim, confici possunt,  
peto à te, ut mei rationem haberi velis, & fa-  
utis, & dignitatis meæ. Vale.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. XX.

<sup>13</sup> *Cicero S. D. Cornificio collegæ.*

Gratæ mihi tuæ literæ, nisi quod Sinnenſa-  
num diverſoriolum contempſisti. Quam qui-  
dem contumeliam villa puilla iniquo animo fe-  
ret, niſi in Cumano, & Pompeiano reddideris  
[Omnia pro omnibus.] Sic  
igitur facies; meque amabis, & scripto aliquo  
lacelles. Ego enim respondere facilius possum,  
quam provocare. Quod si, ut es, cestabis, la-  
cessam: nec tua ignavia etiam mihi inertiam af-  
feret. Plura otiosus: hæc, cum eſsem in ſena-  
tu, exaravi. Vale.

Ex eod. Epist. XXVII.

<sup>14</sup> *Cicero S. D. Cornificio.*

Sex. Aufidius & obſervantia, qua me co-  
lit, accedit ad proximos, & ſplendore equi-  
tum Romanorum nemini cedit. Eſt autem  
ita temperatis, moderatisque moribus, ut ſumma  
ſeveritas

severitas cum humanitate jungatur : Cujus tibi  
negotia, quæ sunt in Africa , ita commendo,  
ut majore studio, magisve ex animo commen-  
dere non possim : pergratum mihi feceris, si  
dederis operam, ut is intelligat meas apud te  
literas maximum pondus habuisse : hoc te ve-  
hementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Ex lib. XVI. ad fam. Epist. XXVI.

Verberavi te cogitationis tacito duntaxat  
convitio, quod fasciculus alter ad me jam sine  
tuis literis perlatus est : non potes effugere hu-  
jus culpæ pœnam, te patroño. Marcus est ad-  
hibendus : isque diu , & multis lucubrationi-  
bus, commentata oratione : vide, ut probare  
possit, te non peccasse : plane te rogo, sicut  
olim matrem nostram facere memini, quæ la-  
genas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur  
inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsic-  
catæ : sicut tu, etiam si, quod scribas, non habe-  
bis ; scribito tamen, ne furtum cessationis quæ-  
sivisse videaris : valde enim mihi semper & ve-  
ra, & dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama-  
nos. Vale.

Ex lib. II. ad fam. Epist. XIV.

16

Cicero imp. S. D. Caelio adilicur.

Marco Fabio, viro optimo, & homine do-  
ctissimo, familiarissime utor: mirificéque eum  
diligo, cum propter summum ejus ingenium,  
summamque doctrinam, tum propter singula-  
rem modestiam, ejus negotium sic velim susci-  
pias, ut si esset res mea: novi ego vos magnos  
patronos: hominem occidat oportet, qui ve-  
stra opera uti velit: sed in hoc nomine nullam  
accipio excusationem: omnia relinquas, si me  
am sine amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego  
res Romanas vehementer exspecto, & deside-  
est ad-  
ro: in primisque, quid agas, scire cupio: nam  
ationi-  
jam diu propter hiemis magnitudinem nihil  
robare  
novi ad nos afferebatur. Vale.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. XV.

17

Cicero S. D. Bruto imp.

Etsi mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt;  
s quaæ tamen jucundius fuit, quod in summa occa-  
& ve patione tua Plancus collegæ mandâsti, ut te mi-  
Amasti per literas excusaret: quod fecit ille diligenter:  
mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua cum colle-  
ga, concordiaque vestra, quæ literis commu-  
nibus declarata est, senatu, populoque Rom.  
gratissima accidit. Quod superest, perge, mi-  
Brute,

Ex

Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exspecto, & quidem tales quales maxime opto.

Ex eod. Epist. XXII.

Com. Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, & meis mūtuis constituta. Peto à te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea caussa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conservatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari: magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidem caussa hoc melior debet esse, quod pie-tate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quare et si minus veram caussam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea, & gratissimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita à te peto, ut majore studio magisve ex animo petere non possim. Vale.

Ex

## Ex eod. Epist. XXIII.

19

*Brutus S. D. Ciceroni.*

Nos hic valeamus, recte; & quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reipub. consulere. Quod si omnia essent aliena, tamen tribus tantis exercitibus, propriis reipubl. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi superioribus literis mea manus scripsi, terrendi tui causâ homines loquuntur. Si frœnum momorderis, peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Cal. Jun. Eporædia.

## Ex eod. Epist. XXIV.

20

*Cicero S. D. Bruto.*

Narro tibi, antea subirafcebar brevitatí tuarum literarum, nunc mihi loquax esse videor: te igitur imitabor. Quàm multa quàm paucis! Te recte valere, opetamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere consulere. Si timidus essem, tamen ista epistola

epistola mihi omnem metum absterrisses : sed, ut mones, frænum momordi : etenim, qui te incluso, omnem spem habuerim in te ; quid nunc putas ? capio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita , ut ne desina constantiae meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniaat ; si per hostem licet, non erraris : multa enim Romæ : sin adventu tuo bellum confici potest : nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat , tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium : nos non desumus. Vale VIII. Id. Jun.

Ex eod. Epist. XXV.

Expectanti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subito denunciavit, ut ad te scriberem, si quid vellem: ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam; (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarum tibi injucundum esse audiebam;) brevitatem secutus sum, te magistro: scito igitur, in te, & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, privatis literis ad bellum commune vocare non desino: qui utnam jam adesset: intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν [Lacconisatum]

sed, *nismum*] tuum altera jam pagella procedit:  
ui te Vince & vale. xiv. Calend. Quint.

Ex eod. Epist. XXVI.

22 *Brutus imp. S. D. Ciceroni.*

In maximo meo dolore hoc solatio utor,  
quod intelligunt homines, non sine caussa me  
timuissè ista, quæ acciderunt. Deliberent, u-  
trum transjiciant legiones ex Africa, necne, &  
ex Sardinia: Brutum accersant, necne: mihi  
stipendum dent, an non, decernant. Ad Sena-  
tum literas misi: crede mihi, nisi ista omnia  
ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos  
omnes adituros periculum: rogo te, videte,  
quibus hominibus negotium detis, qui ad me  
legiones adducant: & fide opus est, & celeri-  
tate. Vale iii. Non. Jun. ex castris.

Ex lib. XV. ad fam. Epist. VIII.

23 *Cicero procos. S. D. Marcello cos. def.*

Maxima sum lætitia affectus, cum audivi te  
consulem factum esse: eumque honorem tibi  
deos fortunare volo, atque à te pro tua pa-  
rentisq.; tui dignitate administrari: nam cum  
te semper dilexi, amavique, quod mei aman-  
tissimum cognovi in omni varietate rerum  
mearum: tum patris tui pluribus beneficiis,  
vel defensus tristibus temporibus, vel orna-  
tus secundis, necesse est ut & sim totus vester,

B

&

& esse debeam: cum præsertim matris tuæ, ~~esse~~  
 gravissimæ, atque optimæ fœminæ, majora rati-  
 erga salutem dignitatémque meam studia, quam sed  
 erant à muliere postulanda, perspexerim: dea-  
 quapropter à te peto majorem in modum, ut opus  
 me absentem diligas, atque defendas. Vale. Capit.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. VI.

In omnibus meis epistolis, quas ad Cæsa-  
 rem, aut Balbum mitto, legitima quædam est  
 accessio commendationis tuæ; nec ea vulga-  
 ris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te  
 benevolentiae: tu modo ineptias istas, & desi-  
 deria urbis, & urbanitatis depone: &, quo  
 consilio profectus es, id assiduitate, & virtute  
 consequere: hoc tibi tam ignoscemus nos ami-  
 ci, quām ignoverunt Medeæ, quæ Corinthum,  
 arcem altam, habebant, matronæ opulentæ  
 optimates: quibus illa manibus gypsatiissimis  
 persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quod ab-  
 esset à patria.

*Nam multi suam rem bene gessere & publicam  
 patria procul:*

*Multi, qui domi etatem agerent, propterea sunt  
 improbati.*

quo in numero tu certè fuissis, nisi te extru-  
 sissemus.

tuæ, sibemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu, qui  
jora cæteris cavere didicisti, in Britannia ne ab ef-  
uam sedariis decipiari, caveto: &, quando Me-  
im: deam agere coepi, illud temper memento. Qui  
, ut ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam  
ale. sapit. Cura ut valeas.

## Ex eod. Epist. VII.

25

*Cicero S. D. Trebatio.*

Ego te commendare non desisto: sed, quid proficiam, ex te scire cupio: spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligenter, te & sepissime scribo: illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audiò neque auri, neque argenti: id, si ita est, esse dum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras: sin autem sine Britannia tamen assequi id, quod volumus, possumus, perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris: multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus; sed, mihi crede, tuus pudor & labor plurimum: imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certe singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

Ex lib. XVI. ad Atticum, Epist. XVI.

Jucundissimas tuas legi literas: ad Plancum  
scripsi: habes exemplum. Cum Tirono quid se,  
sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore qu  
ages attentiūs, si te occupatione ista relaxaris.

Ex lib. XII. ad Atticum, Epist. XLIX.

Ut me levaret tuus adventus, sic discessus  
afflixit. Quare quum poteris, id est, quum ac  
Sestii actioni operam dederis, revises nos ve  
unus dies mihi erit utilis: quid dicam, gra  
tus? Ipse Romam venirem, ut unā essemus, si  
fatis consilium quadam de re haberem.

Ex eod. Epist. LII.

Ego et si nihil habeo, quod ad te scribam,  
scribo tamen, quia tecum loqui videor. Hic  
nobiscum sunt Nicias, & Valerius. Hodie tu  
as literas exspectabamus matutinas: erunt for  
tasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ li  
teræ impedian, quas ego non interpelló. Mi  
si ad te epistolas ad Marciandum, & ad Mon  
tanum: eas in eundem fasciculum velim addas:  
nisi fortè jam dedisti.

Ex lib. XIII. ad Att. Epist. XLVI.

29

*Cicero Attico S.*

ncum Heri nescio quid in strepitu videor exaudis-  
 quid se, quum diceres, te in Tusculanum venturum :  
 proro quod utinam, iterum utinam ; tuo tamen com-  
 xaris modo. Lepta me rogat, ut, si quid sibi opus  
 sit, accurram : mortuus enim Babullius, Cæsar  
 opinor, ex uncia : etsi nihil adhuc : sed Lep-  
 ta ex triente. Veretur autem ne non liceat te-  
 nere hæreditatem, ἀλόγως [*i rationaliter*] om-  
 cessus nino : sed veretur tamen. Is igitur si accdierit,  
 accurram : sin minus ; haud antè, quam ne-  
 s ve cesse erit. Tu Pollicem, cùm poteris.

Ex lib. III. ad Att. Epist. V.

30

*Cicero Attico S.*

Terentia tibi & sèpe, & maximas agit  
 gratias : id est mihi gratissimum. Ego vivo  
 miserrimus, & maximo dolore conficio. Ad  
 te quid scribam, nescio : si enim es Romæ, jam  
 me assequi non potes : sin es in via : quum eris  
 me affecitus, coram agemus, quæ erunt agen-  
 da : tantum te oro, ut, quoniam meipsum sem-  
 per amasti, eodem amore sis. Ego enim idem  
 sum. Inimici mei mea mihi, non meipsum  
 adimerunt. Cura, ut valeas. Dat. VIII. Id.  
 April. Thurii.

Ex

B 3

Ex

## Ex eod. Epist. VI.

31

Cicero Attico S.

Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti,  
aut Brundisii visurus essem: idque ad multa  
pertinuit: in eis, ut & in Epiro consistere-  
mus, & de reliquis rebus tuo consilio utere-  
mur: quoniam id non contigit, erit hoc quo-  
que in magno numero nostrorum malorum.  
Nobis iter est in Asiam, Cyzicum. Tibi me-  
os commendo: me vix, misereque sustento.  
Dat. XIV. Cal. Mal. de Tarentino.

## Ex eod. Epist. XI.

32

Cicero Attico S.

Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii,  
non optimis tamen auctoribus, & exspectatio-  
vestrarum literarum, & quod tibi ita placue-  
rat, adhuc Thessalonicae tenebant. Si accepero  
literas, quas exspecto: si spes erit ea, quæ ru-  
moribus afferebatur, ad te de me conferam:  
si non erit, faciam te certiorem, quid egerim.  
Tu me, ut facias, opera, consilio, gratia juva:  
consolari jam desine, objurgare vero noli:  
quod quum facis, ut ego tuum amorem, &  
dolorem desidero! quem ita affectum mea  
ærumpa esse arbitror, ut te ipsum consolari ne-  
mo possit. Q. fratrem optimum, humanissi-  
mumque, sustenta. Ad me, obsecro te, ut  
omnia

omnia certa perscribas. Dat. IV. Calendas  
Quinct.

Ex lib. VII. ad Att. Epist. X.

*Cicero Attico S.*

Subito consilium cepi , ut antequam luce-  
ret, exirem, neque conspectus fierit, aut ser-  
mo, lictoribus præsertim laureatis. De reli-  
quo, neque hercule quid agam, nec quid actu-  
rus sim, scio : ita sum perturbatus temeritate  
nostrri amentissimi consilii. Tibi verò quid sua-  
deam, cuius ipse consilium expecto ? Cn. noster  
quid consilii cèperit, capiatve , nescio adhuc  
in oppidis coarctatus, & stupens. Omnes, si  
in Italia consūstat, erimus unà : sin tēdet, con-  
silii res est. Adhuc certè (nisi ego insano)stul-  
tè omnia & incautè. Tu, quæso, crebro ad  
me scribe, vel quod in buccam venerit.

Ex eod. Epist. XXIII.

*Cicero Attico S.*

Philotimi literæ me quidem non nimis, sed  
eos, qui in his locis erant, admodum delesta-  
runt. Ecce postridie Cassio literæ Capua  
á Lucretio, familiari ejus, Nigidium à Domi-  
tio Capuam venisse: eum dicere, Vibullium  
cum paucis militibus è Piceno currere ad Cnæ-  
tam : confessim sequi Cæsarem ; Domiti-

um non habere militum III. m. Idem scripsit *Coff.* Capua discessisse. Non dubito, quin Cnæus in fuga sit, modò effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum.

## Ex eod. Epist. XXXIV.

Quum dedissem ad te literas tristeis, & mentio ne veras, de Lucretii ad Cassium literis Capua missis, Cephalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas: ut soles. Omnia facilius credere possum, quām quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert: omniaque, quæ nolim. Rem miseram: malas causas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam? nisi, illud eum scissè: neque enim erat difficile: hoc nescisse? Erat enim ars difficilis, rectè rempub. regere. Sed jam, jamque omnia sciemos, & scribemus ad te statim.

## Ex lib. VIII Att. Epist. X.

Dionysius quum ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo liberalissimè: tempora exposui: rogavi, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso invito contendere: respondit, se, quot in nummis haberet, nescire, quo loci esset: alios non solvere

solvere: aliorum diem nondum esse. Dixit etiam alia quædam de servulis suis, quare nobiscum esse non posset. Morem gessi, dimisi à me, ut magistrum Ciceronem, non libenter: ut hominem ingratum, non invitus. Volui te scire, quid ego de ejus facto judicarem.

Ex lib. IX. ad Att. Epist. V.

37 *Cæsar Imp. S. D. Ciceroni Imp.*

Quum Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire meo commodo potuisse, properarem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus: præterire tamè non potui, quin & scriberem ad te, & illum mittrem, gratiasque agerem: etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum ut te ibi videam, ut tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ brevitatique literarum ignoscas. Reliqua ex Furnio cognosces.

Ex lib. IX. ad Att. Epist. XVI.

38 *Balbus Ciceroni imp. S.*

Cæsar nobis literas per breveis misit, quorum exemplum subscripti: brevitate epistolæ scire poteris eum valde esse distentum, qui tanta

tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam. *Casar Oppio, Cornelioque S. A. d. VII. Idus Mart. Brundisium veni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii: misit ad me Cn. Magium de pace: que visa sunt, respondi.* Hoc vos statim scire volui: cum in spem venero de compositione aliquid me confidere, statim vos certiores faciam. Quomodo nunc me putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni: ne qua res eorum compositionem impediat? Namque, quod absens facere possum, opto: quod si unam essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc exspectatione crucior. Vale.

*Ex lib. ad Att. Epist X.*

Næ ego essem heic libenter: atque id quotidie magis, ni esset ea causa quam tibi superioribus literis scripsi. Nihil hac solitudine jucundius, nisi paullum interpellasset Amyntæ filius ὁ ἀπερανθολογίας ἄνδρς, [loquacitatis injunctio.] Cætera, noli putare, amabiliora fieri posse ulla litore, prospectu maris: tamen his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis; nec erat quod scriberem; & somnus urgebat.

*Ex*

## Ex eod Epist. XI.

40

*Cicero Attico S.*

Male mehercule de Athamante. *Tuus* autem dolor, humanus is quidem, sed magnopere moderandus. Consolationum autem multæ viae: sed illa rectissima. Impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim verò curremus, imaginem Tironis: quem ægrum Romanum remisi: & si quid habet collis ὑποδήματος, [publicum] ad me cum Tisameno transferamus. Tota domus vacat; superior, ut scis: hoc puto valde ad rem pertinere.

## Ex eod. Epist. XII.

41

*Cicero Attico S.*

Male de Seio: sed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipsi enim quid sumus? aut quamdiu hæc curaturi sumus? Ea videamus quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo: quid agamus de Senatu? Et, ut nequid prætermittam, Cæsonius ad me literas misit, Postumiam Sulpitii, domum ad se venisse. De Pompeii Magni filia tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare: alteram vero illam, quam tu scribis, puto, nosti: nihil enim vidi fœdus: sed adsum: coram igitur: Obsignata epistola accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio; commotiunculis συμπόζω, [compatrior.]

Ex

## Ex eod. Epist. XVI.

42

*Cicero Attico S.*

Apud Apuleium ( quoniam in perpetuum non placet) indies ut excusēr, videbis. In hac solitudine careo omnium colloquio : cumque manè me in silvam abstrusī densam, & asperam, non exeo inde ante vesperum. Secundum te nihil est mihi amicius solitudine. In hac mihi omnis sermo est cum literis : eum tamen interpellat fletus : cui repugno , quoad possum : sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades , rescribam : eas literas cras habebis : quum erit cui des, dabis.

## Ex eod. Epist. XXI.

43

*Cicero Attico S.*

Nondum videris perspicere, quam me nec Antonius commoverit, nec quicquam jam ejusmodi possit commovere. De Terentia autem scripsi ad te iis literis, quas dederam pridie. quod me hortaris, idque à cæteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam graviter dolere, possimne magis, qui totos dies consumo in literis ? Quod et si non dissimulationis, sed potius leniendi & sanandi animi causa facio, tamen si mihi minus proficio, simulationi certè facio sat. Minus multaad te scripsi, quòd exspectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam.

deram. Exspectabam autem maximè de fano : nonnihil etiam de Terentia : velim me facias certiorem proximis literis, Cn. Cæpio, Serviliae Claudi pater, vivone patre suo naufragio perierit, an mortuo. Item Rutilia vivone C. Cotta, filio suo, mortua sit, an mortuo : pertinet ad eum librum, quem de luctu raiuendo scripsimus.

## Ex eod. Epist. XXXV.

44

*Cicero Attico S.*

Fanum fieri volo , neque hoc mihi dissuaderi potest : sepulchri similitudinem effugere, non tam propter poenam legis studeo, quam ut maximè assequar ἀπέτεων, [consecrationem] quod poteram, si in ipsa villa facerem. Sed, ut saepe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. In agro ubicumque fecero, mihi videor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. Hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt : nam habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communiciem, quam te. Si tibi res, si locus, si institutum placet : lege, quæsœ, legem, mihiq; eam mitte. Siquid in mentem veniet, quomodo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutum siquid scribes, nisi alienum putabis, objurgato eum, quem in Cumano esse noluerit propter eam causam, quam tibi dixit. Cogitanti enim mihi, nihil tam videtur potuisse facere rustice.

Et

Et, si tibi placebit sic agere de fano, ut cœpi-  
mus, velim cohortere, & exacuas Cluatium:  
nam, etiamsi alio loco placebit, illius nobis  
opera consilioque utendum puto. Tu ad vil-  
lam fortasse cras.

## Ex eod. Epist. XLVIII.

Heri non multo pòst, quàm tu à me dis-  
cessisti, puto, quidam urbani, ut videbantur,  
ad me mandata & literas attulerunt à C. Ma-  
rio C. F. eum multis verbis agere mecum per  
cognitionem, quæ mihi secùm esset, per eum  
'Marium, quem scripsisse, per eloquentiam  
L. Crassi, avi sui, ut se defenderem: causam-  
que suam mihi perscripsit: Rescripsi, patrono  
illi nihil opus esse, quoniam Cæsar, propin-  
qui ejus, omnis potestas esset, viri optimi, &  
hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum.  
O tempora! fore quum dubitet Curtius con-  
sulatum petere! sed hæc haec tenus. De Tirone,  
mihi curæ est: sed jam sciam, quid agat. Heri  
enim misi qui videret: cui etiam ad te literas  
dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi Horti  
quam in diem proscripti sint, velim ad me scri-  
bas.

Ex eod. Epist. LI.

46

*Cicero Attico S.*

L. Tullium Morutanum nosti, qui cum Cicerone profectus est: ab ejus sororis viro literas accepi, Montanum Plancō debere, quodd præs pro Flaminio sit HS XX. de ea re nescio quid te à Montano rogatum. Sanè velim, sive Plancus est rogandus, sive qua re potes illum juvare, juves: pertinet ad nostrum officium: si res tibi fortè notior est, quām mihi: aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me yelim, ut, quid rei sit, & quid rogandum sciam. De epistola ad Cæsarem, quid egeris, exspecto. De Silio non ita sane labore: tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias necesse est. Sed nescio quid videris dubitare de Clodia, utrum quando veniat, an sint ne venales? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse divortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis: ἀπόγεαφα [exscripta]. sunt: minore labore fiunt: verba tantum affero: quibus abundo.

Ex lib. XIII. ad Att. Epist. XIV.

47

*Cicero Attico S.*

Brinnii libertus, cohæres noster, scripsit ad me velle, si mihi placeret, cohæredes, se & Sabinum Albium, ad me venire: id ego planè nolo

nolo: hæreditas tanti non est: & tamen obire auctionis diem facile poterant (est enim iij. Idus) si me in Tusculano postridie Non. manè convenerint. Quòd si laxius volent proferre, diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel ut videbitur: nihil enim interest. Quare, nisi jam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto, si quid erit: de Cæsare, si quid scies, si quid erit præterea, scribes. Illud etiam atque etiam consideres velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus: et si etiam ad te aliquid pertinet: nam scito, te ei dialogo adjunctum esse; tertium, opinor: igitur consideremus: et si nomina jam facta sunt: sed vel induci, vel mutari possunt.

## Ex lib. XV. ad Att. Epist. XVI.

Tandem à Cicerone tabellarius, & mehercule literæ πεπινωμέδως [ebriose] scriptæ quod ipsum περονωλω [processum] aliquam significaret. Itemque cæteri præclara scribunt. Leonides tamen retinet suum illud *Aduic*: summis verò laudibus Herodes: quid quæris? Vel verba mihi dari facile patior in hoc, meque libenter præbeo credulum. Tu velim, si quid tibi est à Statio scriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi: hæc loca venusta sunt, abdita certè, &, si quid scribere velis, arbitris libera: sed nescio quomodo

modo οἵνῳ φίλῳ, [domus amica.] Itaque me referunt pedes in Tusculanum: & tamen hæc ἐωπογραφία [descriptio virgultorum] ripulæ, videtur habitura celerem fatietatem. Evidet etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt. Raneæ enim ἐντορεύσονται [rhetoricantur.] Tu, quæso, fac sciam ubi Brutum nostrum, & quo die videre possim.

Ex lib. XVI. ad Att. Epist. IX.

49

Cicero Attico S.

Binæ uno die mihi literæ ab Octaviano: nunc quidem ut Romam statim veniam: velle serm agere per senatum. Cui ego, non posse senatum ante Cal. Jan. Quod quidem ita credo. Ille autem addit, Ut utar consilio tuo. Quid multa? Ille urget: ego autem σκέψομαι, [Animi dubius sum] non confido ætati; ignoro, quo animo: nil sine Panfa tuo volo. Vereor, ne valeat Antonius: nec à mari discedere libet: & metuo, ne qua ἀρεσία, [fortitudo] me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri: mihi non: firmas copias habet. Brutum habere potest, & rem gerit palam: centuriat Capuae: dinumerat: jam jamque video bellum. Ad hæc rescribe.

C

Ex

Ex eod. Epist. X.

Cicero Attico S.

Tabellarium meum calend. Roma profectum sine tuis literis miror. VI. cal. Arpinum venit, ad me in Sinuessoanum eodem die. Vulgo loquebatur, Antonium mansurum esse Casilini: itaque mutavi consilium: statueram enim recta Appia Romam: facile me ille esset asscutus: aiunt enim eum Cæsariana uti celeritate. Verti igitur me à Minturnis Arpinum versus. Constituteram ut prid. Id. aut Aquini manerem, aut in Arcano. Nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hac cura: magna enim res est. Tria sunt autem, maneamne Arpini, an proprius accedam, an veniam Romam. Quod censueris, faciam: sed quamprimum: avidè exspecto tuas literas. VI. Id manè in Sinuessoano.

Ex lib. I. ad Att. Epist. XII.

Cicero Attico S.

Asiam Quinto, suavissimo fratri, obtigisse audisti: non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius nostrum literæ nunciarint. Nunc, quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros, φιλέλλωες [*Græcia amatores*] & sumus, & habemur, & multorum odia atque inimicitias reipubl. causa suscepimus, παιτοίς ἀρετῆς μυησόνεο, [Omnimoda]

[omnino]da virtutis memento ;] curaque, & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me velim certiore facias, quid de meis mandatis egeris ; atque etiam, quid de tuo negotio. Nam ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde aveo scire, quid agas : Idib. Mart. Vale :

---

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM

S E L E C T A R U M

## Liber Secundus.

---

Ex lib. IV. ad fam. Epist. XV.

*Cicero S. D. Plancio.*

**A**ccepi perbreves tuas literas : quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui ; cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit : nam, quam fortiter ferres communes miseras non intellexi : quam me amares, facile perspexi : sed hoc scieram : illud si scissem, ad id meas literas accommodassem : sed ta-

men et si antea scripsi, quæ existimavi scribi oportere: tamen hoc tempore breviter commondum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus: quare non debes aut propriam fortunam & præcipuam postulare, aut communem recusare: quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare, de me præstare possum: Vale.

Ex lib. V. ad fam. Epist. I.

*Q. Metellus Q. F. Celer . procosf. S. D.*

Si vales, bene est. Existimaram, pro multuo inter nos animo; & pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri: quem si parum pudor ipsius defendebat; vel familiæ debebat nostræ dignitas, vel meum studium erga vos remque publicam fatis sublevare: nunc video illum circumventum, me desertum à quibus minime conveniebat: itaque in luctu, & squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero: quæ, quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administrastris: non erit mirandum, si vos pœnitibit. Te tam mobili

bili in me meosque esse animo, non sperabam.  
Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam  
injuria à republica abducet. Vale.

Ex lib. X. ad fam. Epist. XIII.

3 Cicero S. D. Plancō imp. cof. def.

Ut primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum : id ex ipso S.C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens fecutus est summo studio, magnoque consensu. Ego quanquam ex tuis literis; quas mihi misisti, periplexeram te magis judicio bonorum quam insignibus gloriæ delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiam, si tu nihil postulares, quantum tibi à repub. deberetur: tu contexes extrema cum primis, qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit: itaque Homerus non Ajacem, nec Achilem, sed Ulyssem appellavit πολιτορευον. Vale.

Ex eod. Epist. XIV.

4 Cicero S. D. Plancō imp. cof. def.

O Gratam famam, biduo ante victoriam,  
de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de  
C 3 copiis,

copiis : at qui etiam hostibus suis spes omnis  
in te est : fugisse enim ex prælio Mutinensi di-  
cuntur notissimi latronum duces. Est autem  
non minus gratum extrema delere, quam pri-  
ma depellere : equidem exspectabam jami tuas  
literas, idque cum multis : sperabamque e-  
tiam, Lepidum, reipubl. temporibus admoni-  
tum, tecum & reipub. satis esse facturum. In  
illam igitur curam incumbe, mi Planice, ut ne  
qua scintella teterrimi belli relinquatur : quod  
si erit factum ; & rempubl. divino beneficio  
affeceris, & ipse æternam gloriam consequere.  
III. Id. Maii. Vale.

## 5 Ex lib. X. ad fam. Epist. XXVII.

*Cicero S. D. M. Lepido.*

Quod mihi pro mea summa erga te benevo-  
lentia magnæ curæ est, ut quam amplissima dig-  
nitate sis ; nroleske tuli, te senatui gratias non e-  
gisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis  
honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te  
cupidum esse lætor : pacem eam si à servitute  
fejungis ; consules & reipubl. & dignitati  
tuæ : sin ista pax perditum hominem in pos-  
sessionem impotentissimi dominatus restitu-  
tura est : hoc animo scito esse omnes sanos, ut  
mortem servituti anteponant : itaque sapientius,  
meo quidem judicio, facies, si te in istam  
pacificationem non interpones ; quæ neque  
senatui, neque populo, neque cuiquam bono  
probatur.

probatur. Sed haec audies ex aliis, aut certiores literis : tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. VI.

6 *Cicero S. D. Caffio.*

Qui status rerum fuerit tum, cum has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optime de republ. sentiente : nam quid dicam, cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit ? itaque eum tibi ne commendo quidem. adventus ipsius ad te ~~Natis~~ eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit : res, cum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat : qui si conservatus erit; vici-  
mus : sin; (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos : proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatus, quanto opus est ad universam rem publ. recuperandum. Vale.

Ex lib. XV. ad fam. Epist. XI.

7 *Cicero Imp. S. D. Marcello Cos.*

Quantæ tibi curæ meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in næ ornando

C 4 &

& amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium literis : itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturusque sim cum studiose, tum libenter : nam magni interest, cui debeas : debere autem nemini malui, quam tibi : cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam ante conjunxerant; tum accidit, mea quidem sententia, maximum vinculum, quod ita rempubl. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem : quamobrem tibi velim ii sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur, quae incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, videbo. Vale.

Ex lib. XVI. ad fam. Epift. VIII.

Magnæ nobis est sollicitudini valetudo tua. nam tametsi qui veniunt, ἀνίδυνα μέτι, χει-  
viάτρερα ὃ, [qua sunt extra periculum quidem,  
tardiora vero] nunciant : tamen in magna consolatione ingens ineſt sollicitudo, si diutius à  
nobis abfuturus es, is, cuius usum & suavitatem  
desiderando fentimus : attamen, quam  
videre te tota cogitatione cupio ; tamen  
te

te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi & viæ per hiemen, nisi bene firmum, commitas, neve naves, nisi exploratè vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur; nedum in mari & via sit facile abesse ab injuria temporis.

ΨύχΘ δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμώτατον,

[*Frigus quidem tenui curi inimicissimum,*]

inquit Euripides: cui tu quantum credas, nefcio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac valens quam primum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

Ex eod. Epist. XII.

9 *Tullius S. D. Tironi.*

Ego verò cupio te ad me venire: sed viam timeo: gravissime ægrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es: graves solent offendentes esse ex gravibus morbis, si quæ culpa commissa est: jam ad id biddenum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accident continuò ad redditum dies quinque: ego in Formiano ad III. cal. esse volo ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice: literulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio

rio oblanguerunt : hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebam : hilare & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse : tu, musis nostris, para, ut operas reddas : nostra ad diem dictam fient : docui enim te, fides επιμονή, [verum] quod haberet. Fac plane ut valeas : nos ad summum. Vale. XIV. Cal. Jan.

Ex lib. I. ad fam. Epist. VI.

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditionum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis: nam, et si minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflcta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignorere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem unquam timenda duxisti: sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, ungniculis es cognitus: illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum injuria: à me omnia summa

summa in te studia, officiaque exspecta: non  
fallam opinionem tuam.

## Ex eod. Epist. X.

11 *M. Cicero S. D. L. Valerio Jurisconsulto.*

Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio;  
præsertim cum his temporibus audacia pro sa-  
pientia liceat uti. Lentulo nostro egi per li-  
teras tuo nomine gratias diligenter: sed tu ve-  
lim desinas jam nostris literis uti, & nos ali-  
quando revisas, & ibi malis esse, ubi aliquo  
numero sis, quam istic, ubi solus sapere videa-  
re: quanquam qui istinc nunc veniunt, par-  
tim te superbum esse dicunt, quod nihil re-  
pondeas; partim contumeliosum, quod ma-  
le respondeas. Sed jam cupio tecum coram jo-  
cari: quare fac, ut quamprimum venias; ne-  
que in Apuliam tuam accedas; ut possimus,  
salvum venisse, gaudere: nam, illò si veneris,  
tanquam Ulysses cognosces tuorum neminem.  
Vale.

## Ex lib. II. ad fam. Epist. IV.

12 *Cicero S. D. Curioni.*

Epistolarum genera multa esse, non igno-  
ras: sed unum illud certissimum, cujas caussa  
inventa res ipsa est, ut certiores faceremus  
absentes, si quid esset, quod eos scire, aut  
nostra, aut ipsorum interesset: hujus ge-  
neris

meris literas à me profectò non expectas, tua  
 rum enim rerum domesticarum habes & scripto-  
 res, & nuncios: in meis autem rebus nihil est  
 sane novi. Reliqua sunt epistolarn generata  
 duo, quæ me magnopere delectant; unum fa-  
 miliare, & jocosum; alterum severum, & gra-  
 ve: utro me minus deceat uti, non intelligo.  
 Jocerne tecum per literas? civem mehercu-  
 le non puto esse, qui temporibus his ridere pos-  
 sit. An gravius aliquid scribam? quid est,  
 quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curio-  
 nem, nisi de republ. atque in hoc genere hæc  
 mea cauſa est, ut neque ea, quæ nunc sentio,  
 velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi  
 nullum scribendi argumentum relictum est; ut-  
 tar ea clausula, qua soleo, tèque ad studium  
 summæ laudis cohortabor: est enim tibi gravis  
 adversaria constituta, & parata incredibilis  
 quædam exspectatio: quam tu una re facillime  
 vinces, si hoc statueris, quarum laudum glori-  
 am adamaris, quibus artibus eæ laudes compa-  
 rantur, in iis esse elaborandum. In hanc senten-  
 tiā scriberem plura, nisi te tua sponte satis  
 incitatum esse confiderem: & hoc quicquid at-  
 tigi, non feci inflammandi tui cauſa, sed testi-  
 ficandi amoris mei. Vale.

Ex lib. III. ad fam. Epist. XII.

13 Cicero imp. S. D. Appio Pulcro.

Quasi divinarem, tali in officio fore mihi  
 aliquando

aliquando exspectandum studium tuum ; sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo : dicam tamen verè : plus, quām acceperas, reddidisti : quis enim ad me non perscripsit , te non solum auctoritate orationis, sententia tua quibus ego à tali viro contentus eram ; sed etiam opera, consilio, domum veniendo, convenientis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse ? hæc mihi ampliora multo sunt, quām illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. *Insignia* enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt : talium viorum tanta studia assequi sola virtus potest : itaque mihi propono fructum amicitiae nostræ ipsam amicitiam, qua nihil est uberior, præfertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devictus est : nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus ; & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, studiisque, quæ colimus : velim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses : quod tamen ipsum , nescio qua permotus animi divinatione, non despero: sed hoc nihil ad te, nostrum est onus : illud velim sic habeas, quod intelleges ; hac renovata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quām quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam , censorem jam te esse sperabam: eo brevior est hæc epistola, & ut

ut adversus magistrum morum , modestior.  
Vale.

Ex lib. ad fam. Epist. IX.

14 P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni suo.

Si vales, bene est: ego valeo. Si tuam  
confuetudinem in patrociniiis tuendis servas,  
P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se  
causam dicier vult: non puto repudiabis in  
honore, quem in periculo recepisti. Ego autem  
quem potius adoptem, aut invocem, quā n il-  
lum, quo defendantē vincere dedici? An ve-  
reor, ne, qui potentissimorum hominum con-  
spiracyem neglexerit pro meā salute, is pro  
honore meo, pusillorum, ac malevolorum ob-  
trectationes, & invidias non posternat, atque  
obrerat? Quare, si me, sicut soles, amas;  
fascipe me totum, atque hoc, quidquid est  
oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi  
tuendum, ac sustinendum puta: scis meam for-  
tunam nescio quo modo facile obtrectatores  
iavenire, non meo quidem mehercule merito:  
sed quanti id refert, si tamen fato nescio  
quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ  
dignitati obesse velit, peto à te, ut tuam con-  
fuetudinem, & liberalitatem in me absente  
defendendo mihi præstes. Literas ad senatum  
vostris de rebus gestis quo exemplo miseram,  
infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus  
Anognostes fugitivus cum Vardæis esse: de  
quo

quo tu mihi nihil mandasti : ego tamen, terra, marique, ut conquireretur, præmandavi : & profecto tibi illum reperiam, nisi si in Dalmatiam aufugerit : & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale ad v. Id. Quint. ex castris, Narona.

## Ex eod. Epist. XI.

15 *Cicero S. D. Vatinio imp.*

Grata tibi esse officia mea, non miror: cognovi enim te gratissimum omnium; idque nunquam destiti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti: quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi fæminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim, tuis literis lectis, locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quæ ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque faciam: eamque, si opus esse videbitur, ipse convenientiam: tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet: quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur: omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice: quamcumque ei fidem dederis, præstabo: si vero improbus fuerit,

rit, ut est; duces eum captivum in triumpho.  
Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti  
sunt: sed, ut scribis, brevi capientur, illustra-  
bunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt  
bellicosi. Vale.

## Ex eod. Epist. XIV.

Si vales, bene est: ego valeo, sicut soleo:  
paullulo tamen etiam dexterius, quam soleo.  
Te requisivi saepius, ut vidererem. Romæ quia  
postea non fuisti, quam à me discesseras, mi-  
ratus sum: quod item nunc miror: non ha-  
beo certum, quæ te res hinc maxime retrahat:  
si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid  
agas eorum, quorum consuesti; gaudeo, ne-  
que reprehendo tuum consilium: nam nihil  
isto potest esse jucundius, non modo miseris  
his temporibus, & luctuosis, sed etiam tran-  
quillis, & optatis; præfertim vel animo defa-  
tigato tuo, qui nunc quietem quærat ex ma-  
gnis occupationibus; vel eruditio, qui semper  
aliquid ex se promat, quod alios delectet, te-  
ipsum laudibus illustret: sin autem, sicut hic  
dum eras, & lacrymis, & tristitiae te tradidi-  
sti: doleo; quia doles, & angere: nec pos-  
sum te, si concedis, quod sentimus, ut libe-  
rius dicamus, non accusare: quid enim? tu fo-  
lus aperta non videbis, qui propter acumen  
occultissima perspicis? tu non intelliges te  
querelis

uerelis quotidianis nihil proficeré? non intelliges duplicari solicitudines, quas elevare ha te prudentia postulat? q̄t̄d si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia condimimus, & rogando: si quid nostra caussa sis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non deleare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cum duæ res istæ contraria me conturbanter: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

Ex eod. Epist. XV.

*Cicero S. D. Luceio.*

Omnis amor tuus ex omnibus partibus se stendit in iis literis, quas à te proximè recepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidisset; neque ob eam unam caussam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis verbis utens, regraviter accusas, sed quòd ille us tanti vulneris quæ remedia esse debebant, a nulla sunt: quid enim? ad amicosne confiam? quām multi sunt? habuimus enim fere omnes: quorum alii occiderunt, alii, negotio quo pacto, obduruerunt: tecum vivere pos-

D

sem

Sem equidem, & maxime vellem: vetustas  
 est, amor, consuetudo, studia paria: quod  
 vinculum, quæ res deest nostræ conjunctio-  
 ni? possumusne igitur esse una? nec me-  
 hercule intelligo, quid impedit: sed certe ad-  
 huc non suimus, cum essemus vicini in Tuscu-  
 lano, in Puteolano: nam, quid dicam, in ur-  
 be? in qua, cum forum commune sit, vicinitas tibi  
 non requiritur: sed, casu nescio quo, in ea id p  
 tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime derat  
 florere nos oporteret, tum vivere etiam pude-  
 ret: quod enim mihi poterat esse perfugium in m  
 spoliato & domesticis & forensibus ornamen-  
 tis, atque solatiis? Literæ, credo, quibus u  
 tor assiduè: quid enim aliud facere possim? (etsi offici  
 Sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me a expi  
 portu & perfugio videntur, & quasi exproba- ter v  
 re, quòd in ea vita maneam, in qua nihil insit, puta  
 nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu e  
 me abesse urbe miraris, in qua domus nihil de- fruct  
 lectare possit, summum sit odium temporum, intell  
 hominum, fori, curiæ? Itaque sic literis utori fa  
 in quibus consumo omne tempus, non ut ab his quod  
 medicinam perpetuam, sed ut exiguum doloris te me  
 oblivionem petam: quòd si id eissemus, ego at- liceris  
 que tu, quod ne in mentem quidem nobis ve  
 niebat propter quotidianos metus, omne tem- test.  
 pus una fuissimus; neque me valetudo tua offend  
 eret, neque te mœror meus, quod, quantum quo a  
 fieri poterit, consequamur: quid enim utriquæ anteal  
 nostrum aptius? Propediem te igitur videbo siccii,  
 Vale. Ex

## Ex eod. Epist. XIX.

18

*Cicero S. D. Rvfo.*

Et si mihi nunquam dubium fuit, quin  
tibi essem carissimus: tamen quotidie magis  
id perspicio: extatque id, quod mihi osten-  
deras quibusdam literis, hoc te studiosiorem  
in me colendo fore, quam in provincia fuisses,  
(etsi, meo judicio, nihil ad tuum provinciale  
officium addi potest) quo liberius judicium  
esse posset tuum: itaque me & superiores li-  
teræ tuæ admodum delectaverunt, quibus &  
exspectatum meum adventum abs te aman-  
ter videbam, &c, cum aliter res cecidisset, ac  
putasses, te meo consilio magnopere esse læ-  
zatum & his proximis literis magnum cœpi-  
fructum & judicii, & officii tui: judicii, quod  
intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni vi-  
tri facere debent, nihil putare utile esse, nisi  
quod rectum, honestumque sit: officii, quod  
mecum, quocunque cepissem consilii, pol-  
liceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut  
ego arbitror, tibi honestius esse quidquam po-  
test. Mihi consilium captum jam diu est: de  
quo ad te, non quo cælandus essem nihil scripsi  
antea, sed quia communicatio consilii tali tem-  
pore, quasi quædam admonitio videtur esse of-  
ficii, vel potius efflagitatio ad coeundam soci-  
etatem

tatem vel periculi, vel laboris: cùm vero ea tua  
 sit voluntas, humanitas, benevolentia erga  
 me, libenter amplector tales animum: sed  
 ita (non enim dimittam pudorem in rogando  
 meum) si feceris id, quod ostendis, magnam  
 habebo gratiam; si non feceris, ignoscam; &  
 alterum timori, alterum mihi te negare non  
 potuisse arbitrabor: est enim res profecto ma-  
 xima: quid rectum sit, apparet: quid expediatur  
 obscurum est; ita tamen, ut, si nos ii sumus  
 qui esse debemus, id est, studio digni, & lite-  
 ris nostris, dubitare non possumus, quine a ma-  
 xime conducant, quae sunt rectissima. Quare  
 tu, si simul placebit, statim ad me venies: si  
 idem placebit, atque eodem, nec continuo po-  
 teris; omnia tibi ut nota sunt, faciam: quid  
 quid statueris, te mihi amicum; si id, quod  
 opto, etiam amicissimum judicabo. Vale.

Ex lib. IX. Epist. I.

19 M. Cicero S. D. M. Terentio Varroni.

Ex iis literis, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, & ubi es, cognovi quando autem te visuri essemus, nihil sane ex eisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio appropinquare tuum adventum: quoniam mihi utinam solatio sit: et si tot tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quicquam non stultissimus sperare debeat: sed tam

mén aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare: scito enim me, postea quān in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris, in gratiam: etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis succenserem; sed quod eorum me suppudebat: videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demisisset, præceptis illorum non satis paruisse: ignoscunt mihi, & revocant in consuetudinem pristinam; teque, quod in ea permanseris, sapientiorem, quam me, dicunt fuisse: quamobrem, quando placatis his utor, video sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transiturum: quamobrem, sive in Tusculano, sive in Cumano ad te placebit, sive, quod minime velim, Romæ, dummodo simul simus, perficiam profectò, ut id utriusque nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

Ex lib. X. ad fam. Epist. XVI.

20 Cicero S. D. Planc.

Nihil post hominum memoriam gloriösius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quam tuas, Plance, literas: redditæ sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset literas Lepidi: sub eas statim re-

Citatæ sunt tuæ: non sine magnis quidem clamoribus: cum rebus enim ipsis essent, & studiis, beneficiisque in rem publ. gratissimæ, tum erant gravissimis verbis & sententiis: flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statum de tuis literis: ille se considerare ait velle: cum ei magnum convicium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni pl. retulerunt. Servilius rogatus rem distulit: ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum: ea quæ fuerit, ex Senatus-Consulto cognosces. Tu quanquam consilio non eges, vel abundas potius; tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias, néve in rebus tam subitis, tamque angustis, à senatu consilium petendum putas: ipse tibi sis senatus: quocunque te ratio reipublicæ ducet, sequare: cures, ut antè factum aliquid à te egregium audiamus, quām futurum putarimus: illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.

Ex eod. Epist. XXXIV.

21      *Lepidus imp. iterum Pont. max. S. D.,  
S. P. PL. Q. R.*

Si vos, liberique vestri valetis, bene est: ego quidem valeo. Deos hominesque testor, P. C. quam mente, & quo animo semper in rem  
publ.

publ. fuerim, & quam nihil antiquius communi salute, ac libertate judicarim: quod vobis brevi probassel, nisi mibi fortuna proprium consilium extorsisset: nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus conservandis, communique pace, seditione facta, retinuit; meque tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, coegit: in qua re ego vos P. C. oro, atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipub. consulatis; ne misericordiam nostram exercitus que nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis: quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis; melius & vobis & reipub. consuleatis. Data IV. calend. Jun. à ponte Argenteo. Valete.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. VIII.

22 Cicero S. D. Brutus imp.

Eo tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem literarum, cum, quid scriberem non habebam: omnia enim erant suspensa propter exspectationem legatorum: qui quideissent, nihil dum nunciabatur: hæc tamen scribenda existimavi: primum senatum, populumque R. de te laborare non solum salutis suæ caussæ, sed etiam dignitatis tuæ, admirabilis est enim quædam tui nomi-

nis caritas, amoreque in te singularis omnium esse  
civium: ita enim iperant, atque confidunt, ut  
antea rege, sic hoc tempore regno te rempub-  
liberaturum. Romæ delectus habetur, tota-  
que Italia: sic hic dilectus appellandus est, cum  
ultra se offerunt omnes: tantus ardor animos  
hominum occupavit desiderio libertatis, odio-  
que diutinæ servitutis. De reliquis rebus à  
te jam exspectare literas debemus: quid ipse  
agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus:  
quos spero brevi tempore societate victoriæ  
tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de  
me id scribam, quod te ex tuorum literis &  
spero, & malo cognoscere; me neque deesse  
ulla in te; neque unquam defuturum dignita-  
titudinæ. Fac valeas.

Ex eod. Epist. XII.

23 Cicero S. D. Bruto imp. cos. def.

Tres uno die à te accepi epistolæ; unam  
breuem, quam Flacco Volumnio dederas;  
duas pleniores, quarum alteram tabellarius  
T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupa.  
Ex tuis literis, & ex Græcei oratione non  
modo non restinctum bellum, sed etiam in-  
flammatum videtur: non dubito autem pro  
tu singulari prudentia, quin perspicias, si ali-  
quid firmitatis nactus sit Antonius, omnia il-  
la tua præclara in rempubl. merita ad nihilum  
esse

esse ventura: ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis intermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium: qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcio, configi cum eo sine periculo non possit; non ille mihi fugille à Mutina videtur; sed locum belli gerendi mutasse: itaque homines alii facti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant: omnino *Est* hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus fit: sed tamen providendum est, ne quæ justa querela esse possit: res sic te habet, is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit: hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

## Ex eod. Epist. XVI.

24

*Cicero S. D. Bruto imp.*

Permagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrum cum solicitudinis aliquid haberet; an, cum ab omni molestia vacuus esses: itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ: nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestive adenit, molestisæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ: si autem

autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandavi, satis scite, & com mode tempus ad te cepit adeundi, confido me, quod velim, à te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit: hoc ego utor uno omnium plurimum: magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum vallet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius: magno præterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus: nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, prope mea salute acerrime propugnaret, à Gabinio cos. relegatus est: quod ante id tempus civi Romano Romæ contigit nemini: hoc cum populus Romanus meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est: quapropter persuade tibi, mi Brute, petere præturam: quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificientissimo munere ædilitio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo quod sentio. Nihil est, Brute, cum omnia à te exspectem, quod mihi gratias facere possis. Vale.

**Ex eod, Epist. XVIII.**

25

*Cicero S. D. Bruto imp.*

Etsi ex mandatis, quæ Galbae Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putas, suspicabamur: tamen timida-  
ora mādata videbantur, quām erat dignum  
tua populique R. victoria Senatus autem, mi-  
Brute, fortis est, & habet fortē duces: itaque  
moleste ferebat, se à te, quem omnium, qui-  
cunque fuissent, fortissimum judicaret, timi-  
dum, atque ignavum judicari: etenim cum, te  
incluso, spem maximam omnes habuissent in  
tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui  
quidquam timeret, profligato illo, te liberato?  
Nec verò Lepidum timebamus: quis enim es-  
set, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut,  
qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is  
in optatissima pace bellum reipubl. indiceret?  
Nec dubito, quin tu plus provideas: sed tamen,  
tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad  
omnia deorum templa fecimus, renovatio ti-  
moris magnam molestiam afferebat. Quare  
velim equidem, id quod spero, ut plane ab-  
jectus & fractus sit Antonius: sin aliquid viri-  
um forte collegerit; sentiet, nec senatui con-  
silium, nec populo R. virtutem deesse, nec rei-  
publicæ te vivo Imperatorem. XIV. calend. Jun.  
Vale.

xE

Ex lib. XV. ad fam. Epist. V.

Quod & resp. me, & nostra amicitia hor-tatur, libenter facio, ut tuam virtutem, inno-centiam, diligentiam, cognitam in maximis rébus togati, armati foris pari industria ad-ministrare gaudeam: itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobar-zanis. cum ipso ~~re~~ge regnum, sociorum re-vocatam ad studium imperii nostri volunta-tem, sententia mea & decreto laudarem, feci: supplicationem decretam, si tu, qua in re ni-hil fortuito, sed summa tua ratione, & conti-nentia reipub. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi reterre acceptum ma-vis, gaudeo: quod si triumphi prærogativam putas supplicationem; & idcirco casum potius quam te laudari vis: neque supplicationem se-quitur semper triumphus; & triumpho mul-to clarus est, senatum iudicare potius man-suetudine & innocentia imperatoris provin-ciam, quam vi militum, ait benignitate deo-rum retentam atque conservatam esse: quod ego mea sententia censem. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam plu-ribus scripti, ut, quod maxime volo, existi-mes me laborare ut tibi persuadeam, me & vo-luisse

fluisse de tua majestate, quod amplissimum sum arbitratus, & quod tu maluisti, factum esse, gaudere. Vale & nos dilige, & instituto itinere severitatem diligentiamque sociis & reipublicæ praesta.

## Ex eod. Epist. VI.

27 *Cicero S. D. Catoni.*

Lætus sum laudari me, inquit Hector, opinor, apud Nævium, abs te, pater, laudato viro: ea est enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt: ego vero, vel gratulatione literarum tuarum, vel testimonii sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assècutum putem: idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ deditæ, quod liquido veritati dares: &, si non modo unus, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua latitudine conferem? Nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile judicium nihil potest esse laudabilius quam ea tua oratio, quæ est ad mea perscripta à meis necessariis: sed causam meæ voluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus literis: quæ etiam si parum justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus

piscendus honos, sed tamen, si deferatur à  
senatu, minime aspernandus esse videatur: spe-  
ro autem illum ordinem, pro meis ob rem-  
publ. susceptis laboribus, me non indignum  
honore, ultato præsertim, existimatrum:  
quod si ita erit, tantum ex te peto, quod ami-  
cissime scribis; ut, cum tuo judicio, quod  
amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris;  
si id, quod maluero, acciderit, gaudeas: sic  
enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video:  
resque ipsa declarat, tibi illum honorem no-  
strum supplicationis fuisse iucundum, quod  
scribendo affuisti: hæc enim S. C. non ignoror  
ab amicissimis ejus, cuius de honore agitur,  
scribi solere. Ego, ut spero, te propediem  
videbo, atque utinam republ. meliore, quam ti-  
meo. Vale.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. XVIII.

Quod extremum fuit in epistola, quam  
à te proxime accepi, ad id primum responde-  
bo: animadverti enim hoc vos magnos ora-  
tores facere nonnunquam. Epistolæ requi-  
ris meas: ego autem nunquam, cum mihi  
denunciatum esse à tuis, ire aliquem, non  
dedi. Quod mihi videor ex tuis literis in-  
telligere, te nihil commissurum esse temere,  
nec ante, quam scilles, quod iste nescio, qui,

Cæcilius

Cæcilius Bassus erumperet ; quidquam certi constituturum : id ego & speraram prudentia tua fretus ; &, ut considerem, fecerunt tuae gravissimæ literæ : idque ut facias quam sa- pissime, ut, & quid tu agas & quid agatur, sci- re possum, & etiam quid acturus sis, valde te rogo : et si periniquo patiebar animo te à me digredi : tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere: utrumque contra accidit : istioc enim bellum est exortum, hic pax consecuta ; sed ejusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delecta- rent, ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delecent. *Bellorum* enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ velit viator, sed etiam ut iis mos gerendus sit qui- bus adjutoribus parta sit victoria : equidem sic jam obdurui, ut ludis Cæsar is nostri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberij & Publii poemata : nihil tara deesse scito, quæcum hæc familiariter docteque rideam : is tu eris, si quæcum primum veneris : quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse ar- bitror. Vale.

Ex eod. Epist. XXII.

Cicero S. D. Cornificio.

Nos hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro Antonio, bellum gerimus, sed non pari conditioñe, contra arma verbis: at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet, quos lacefferit: ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppresfa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostri τυραννοκτόνοι, [Tyrannicide] lange gentium absunt. Panis sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius convalescit: quid futurum sit, plane nescio: spes tamen una est aliquando populum Romanum majorum similem fore: ego certe reipubl. non deero: & quidquid accideret, à quo mea culpa absit, animo forti feram: illud profecto, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. calend. Jan. senatus frequens mihi est assensus, cum de cæteris rebus magnis, & necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinarent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset: hoc ego cum reipubl. caussa sensui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ: quamobrem te a moris nostri caussa rogo, reip. caussa hortor,

ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiare; atque ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præstantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis literis obtemperass̄, maximam ab omnibus laudem adeptus essem: sed illud & præteriit, & levius est: hæc magna res est: fac ut provinciam retineas in potestate reipublicæ. Plura scripsisse, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me velim excuses. Vale.

Ex lib. VI. ad fam. Epist. IX.

30

*Cicero S. D. Thoranio.*

Etsi, cum hæc ad te scriberem, aut approximare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solisque nos vidisse quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si vicitus essem, aut, si vicisses, servitutem: itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli, timidum esse dicebant, (& eram planè: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum: cùm ali-

E

quid

quid videbatur caveri posse, tum id negligi cùm  
dolebam : nunc verò eversis omnibus rebus, ne  
cum consilio profici nihil possit, una ratio vi-  
detur, quidquid evenerit, ferre moderate ; desi-  
præsertim cum omnium rerum mors sit extre-  
mum ; & mihi sim conscius, me quoad licue-  
rit, dignitati reip. consuluisse, &, hac amissa, pio  
salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut  
de me ipse dicerem, sed ut, qui conjunctissimi  
fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem edac-  
cogitares. *Magna* enim consolatio est, cum sis i-  
recordare, etiam si secus acciderit, te tamen eria  
recte, verèque sensisse : atque utinam liceat vel  
aliquando aliquo reipubl. statu nos frui, inter vel i-  
que nos conferre sollicitudines nostras, quas prof-  
pertulimus, tum, cùm timidi putabamur, qui a tide  
dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis otua  
rebus nihil esse, quod timeas, præter universam  
reipubl. interitum, tibi confirmo. De me autem um  
sic velim judices ; quantum ego possim, me expta  
tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum  
studio præsto semper futurum. Vale.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. XXVI.

Cum decimum jam diem graviter ex institu-  
testino laborarem ; neque iis, qui mea operi-  
sses, uti volebant, probarem me non valere, qui non  
febrim non haberem : fugi in Tusculanum d eti  
cùm

igitur cùm quidem biduum ita jejonus fuisset, ut  
 as, ne aquam quidem gustarem: itaque, confe-  
 vi-ctus languore, & faine, magis tuum officium  
 e; desideravi, quam abs te requiri putavi meum:  
 re-ego autem cum omnes morbos reformido,  
 de-cum, quo Epicurum tuum Stoici male acci-  
 ssa piunt, quia dicat δυσερεχαὶ καὶ δυσεντερεχαὶ  
 uerā. In [dysnitas & dysentericas passiones] si-  
 mabi molesta esse: quorum alterum morbum  
 emedacitatis esse putant, alterum etiam turpio-  
 rum intemperantiæ: sane δυσεντεριαῖ, [dysen-  
 teriam] pertimueram: sed visa est mihi,  
 eat vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio,  
 ter vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio  
 uas profuisse: attamen, ne mirere, unde hoc ac-  
 quia cederit, quomodo commiserim: lex sum-  
 cuius otuaria, quæ videtur λιτότητα, [frugalita-  
 riam] attulisse, ea mihi fraudi fuit: nam,  
 tem um voluisti isti lauti terra nata, quæ lege ex-  
 mepta sunt, in honorem adducere, fungos,  
 cum eluellas, herbas omnes ita condunt, ut nihil  
 possit esse suavius: in eas cùm incidisset in  
 terna augurali apud Lentulum, tanta me  
 διάρροια [diarrhæa] arripuit, ut hodie pri-  
 um videatur cœpisse consistere: itaque ego,  
 qui me ostreis & murenis facile abstinebam, à  
 etia etiam, & malva deceptus sum: posthac  
 ingitur erimus cautores: tu tamen cum au-  
 perisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem)  
 quon modo mittendi causam justam habuisti,  
 cum d etiam visendi. Ego hic cogito commorari,  
 cùm

quoad me reficiam: nam & vires & corpus amisi: sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

## Ex eod. Epist. XXVIII.

Memini, cum mihi despere videbare quod istic potius viveres, quam nobiscum erat enim multo domicilium hujus urbis, cum quidem haec urbs, aptius humanitati & suae virtutis tuae, quam tota Peloponnesus, nedum Patriae: nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, prope desperatis his rebus, tunc in Græciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus: quanquam quis, qui aliquid sapiet, nunquam beatus esse potest? Sed quod tu, cui licebat pedibus es consecutus, ut ibi esses ubi nec Peliopidarum: nosti cætera: nos idem propter modum consequimur alia ratione: cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ usus est hoc etiam frequentius, quam solebat, quo quasi avem albam, videntur bene sentientes civem videre: abdo me in bibliothecam: ita quidque opera efficio tanta, quanta fortasse tu seruities: intellexi enim ex tuo sermone quodammodo, cum modestiam meam & desperationem atrae fuisses, domini tuae dicere te ex meis libris animus, cum meum desiderare: sed mehercule & tu, tam

a- rempublicam lugebam, quæ non solùm suis  
ut erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat  
mihi carior: & hoc tempore, quanquam me  
non ratio solum consolatur, quæ plurimum  
debet valere, sed etiam dies, quæ stultis quo-  
que mederi solet; tamen doleo ita commu-  
nem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem, me-  
lius aliquando fore, relinquatur: nec vero  
nunc quidem culpa in eo est, in cuius potesta-  
re omnia sunt; (nisi forte id ipsum esse non  
debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa  
sic acciderunt, ut de præteritis non sit queren-  
dum: reliquam spem nullam video: quare ad  
prima redeo: sapienter hæc reliquisti, si con-  
silio; feliciter, si casu. Vale.

Ex lib. XI. ad Att. Epist. XI.

Cicero Attico S.

Narro tibi, planè relegatus mihi videor,  
osteaquam in Formiano sum: dies enim nul-  
lus erat, Antii quum essem, quo die non me-  
scirem, Romæ quid ageretur, quām ii qui  
erant Romæ: etenim literæ tuæ non solum  
quid Romæ, sed etiam quid in republ. neque  
plūm quid fieret, verūm etiam quid futurum  
asset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex præ-  
reunte viatore exceptum est, scire nihil pos-  
sumus. Quare quanquam jam teipsum exspe-  
ro, tamen isti puero, quem ad me statim jussi  
recurrere,

recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, ac  
plenam omnium non modò actorum, sed ve  
ctiam opinionum tuarum: ac diem, quo Ro  
ma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in For  
miano esse volumus usque ad prid. nonas Mai  
as: eò si ante eam diem non veneris, Roma ra  
te fortasse videbo. Nam Arpinum quid ego  
te invitem? Τειχῖ, ἀλλ' ἀγάθη περιστροφής  
φθ., τὸν ἔγαγε τὸν γαίαν δύναμαι γλυκ  
κεράτερον ἀλλότιον, [Salebrofa est, secund  
bona nūtrix pecudum, quā terrā neque ego possim  
alind dulcissimū videre.] Hæc igitur. Cura, ut  
valeas.

## Ex eod. Epist. XXIII.

Nunquam antè arbitror te epistolam meam in tu  
legisse, nisi mea manu scriptam: ex eo collat  
gere poteris quanta occupatione distineat pree  
nam, cum vacui temporis nihil haberem, tere  
cum recreandæ vocalæ causa necesse esset in ratu  
hi ambulare, hæc dictavi ambulans. Primū  
igitur illud te scire volo, Sampsoneram, in  
strum amicum, vehementer sui status pœ  
tere, restituique in eum locum cupere, 35  
quo decidit: dolorēmque suum impertire in  
bis, & medicinam interdum aperte quærere. E  
quam ego posse invenire nullum: post deinde  
omneis illius partis autores, ac socios, nūp  
adversari.

am, adversario consenserere : consensionem unius  
verorum nec voluntatis, nec sermonis mag-  
nitudinem unquam fuisse. Nos autem (id te sci-  
ficere cupere certo scio) publicis consiliis nullis  
intervimus: totosque nos ad forensem ope-  
raram, laboremque contulimus: ex quo quid  
elegit facile intelligi possit, in multa commemora-  
tione earum rerum, quas gessimus, desiderio  
ylii que versamur. Sed *Boawid* [ *Magni-*  
*secule* ] nostrae consuangineus non mediocreis  
terrores jacit atque denunciat, & Samplice-  
utram negat, ceteris praesertim ostentat.  
Quamobrem, si me amas tantum, quantum  
profecto amas ; si dormis, expurgescere ; si  
stas, ingredere ; si ingrederis, curre ; si cur-  
ris, advola. Credibile non est quantum ego in  
consiliis & prudentia tua, quod & maximum  
est, quantum in amore & fide ponam. Mag-  
ne nitudo rei longam orationem fortasse deside-  
colrat : conjunctio vero nostrorum animorum  
neat prebitate contenta est, permagni nostra in-  
terest, te, si comitiis non potueris, at decla-  
rat illo, esse Romae. Cura, ut valeas.

Ex lib. III. ad Att. Epist. XIII.

*Cicero Attico S.*

Ex tuis literis plenus sum exspectatione  
deinde Pompeio ; quidnam de nobis velit, aut  
nupstendat. Comitia enim credo esse habita-  
E 4 quibus

quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem; facio tuo jussu: etsi scio te me iis epistolis potius & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videoas. Scio, nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidiisse: ea si qui casus aliqua ex parte correxerint, minus molestè feremus nos vixisse, & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonica: sed jam extrudimur, non à Plancio, (nam is quidem retinet) verùm ab ipso loco, minimè apposito ad tolerandum in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram, non veni, quod subiti mihi adversi nuncii venerant, & literæ, quare nihil esset necesse quam proximè Italiam esse. Hinc si aliquid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quò potissimum: sed scies. Dat. xii. calend. Sextilib. Thessalonicæ.

## Ex eod. Epist. XIV.

Quod ad te scripseram, me in Epiro futurum: posteaquam extenuari spem nostram, & evanescere vidi, mutavi consilium, nec me Thessalonica commovi: ubi esse statueram, quoad

quoad aliquid ad me de eo scriberes, quoad proximis literis scripferas, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re, quoniam comitia habita sunt, tūque nihil ad me scribis: perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse: neque temporis non longinqui spe ductum esse molestè feram. Quem autem motum te videre scripferas, qui nobis utilis fore videtur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore: in tribunis pl. designatis reliqua spes est: quam si exspectaro, non erit, quod putas, me causa mea voluntati meorum defuisse. Quod me saepe accusas, cur hunc meum casum tam graviter teram, debes ignoscere; cum ita me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quod scribis, te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est: atque utinam tam in periculo fuisset, quum ego iis, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimisque usus sum: qui ut me paulum inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literæ perferrentur, hoc velim diligentius omnia, quae putaris me scire opus esse, perscribas. Q. frater meum fac diligas: quem ego miser, si in columem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Dat. nonis Sextilibus.

Ex

Ex lib. IV. ad Att. Epist. XIII.

Vestorius noster me per literas facit certiorem, te Roma a. d. vi. Id. Maii putare profectum esse, tardiūs, quām dixerat, quod minus valuiſſes: si jam meliūs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad te scribas ut mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe ad eſſes, cum cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris, ad eos, quos in manib⁹ habeo: quos, ut ſpero, tibi valde probabo. Velim, ſi quid forte novi habes, maximè à Q. fratre, deinde à C. Cæſare, & ſiquid forte de comitiis, de republ. (ſoles enim tu hæc festinè odorari) conſcribas ad me; ſi nil habebis, tamen ſcribas aliquid: numquam enim mihi tua epiftola, aut intempeſti-va, aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus, totóque itinere ex ſententia confeſto, nos quamprimum revisas. Dionyſium jube ſalvere. Cura, ut valeas.

Ex lib. VII. ad Att. Epist. VI.

Plane deest quid ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt: nec ipſe hateo, à te quid ex-ſpectem.

spectem. Tantùm igitur nostrum illud sollemne servemus, ut ne quem istuc euntē sine literis dimittan̄us: de repub. valde timeo nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæſari, quod postularet, potius quām depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio, opinione valentior. Cur autem nunc primūm ei resistamus? & γέ ετ ἀν ταῦ μεῖζον ἐποίητο κακόν, [non enim jam hoc ipso majus sequatur malum:] quām quum quinquennium prorogabamus, aut quum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus: nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices: Quid tu igitur sensurus es? Non idem, quod dicturus: sentio enim omnia facienda, ne armis decertetur. Dicam idem, quod Pompeius: neque id faciam humili animo. Sed rurīus hoc permagnum reipublicæ malum est, & quodammodo mihi præter cæteros, non retum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

Ex eod. Epist. VI.

*Cicero Attico S.*

Breviloquentem me jam tempus ipsum facit: pacem enim desperavi: bellum nostri nullum administrant: cave enim putas quicquam esse minoris his *Coff.* quorum ergò spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus

ratus, maximo imbre Capuam veni prid. Non ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cn. autem Lucceriae dicebatur esse, & adire cohorteis legionum Atinianarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant, & jam jamque adesse, non ut manum conserat (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia  $\sigma\tau\alpha\pi\tau\delta\alpha\tau\epsilon\tau\eta$ , [ $\&$  commori:] nec te id consulo: sin extra: quid ago? ad manendum, hiems, lictores, improvidi & negligentes duces: ad fugam hortatur amicitia Cn. causa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem incertum est, Phalarinne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio: et si te ipsum istic jam carere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid h̄ic hodie novi cognoro, scies: jam enim aderunt *Coss.* ad s̄pas *Nonas*. Tuas quotidie literas exspectabo: Ad has autem, quum poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui.

Ex lib. VIII. ad Att. Epist. VII.

Unum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto: Deleret igitur talēm civem, & eos, quos

quos unà scis esse : quum habeat præsertim & ipse cohorteis XXX? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit : nihil spectat, nisi fugam : cui tu (video enim quid sentias) me comitem debere esse putas. Ego verò quem fugiam, habeo ; quem sequar, non habeo. Quòd enim tu meum conilium laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim, me cum Pompeio vinci, quām cum istis vincere : ego verò malo : sed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur : cum hoc verò, qui antè fugit, quam scit aut quem fugiat, aut quòd : qui nostra trādidit, qui patriam reliquit, Italiam reliquit : si malui ; contigit, vīctus sum. Quod supereft, nec ista videre possum, quæ nunquam timui ne vi- derem : nec mehercule istum, propter quem mihi non modò eis, sed memetiſo carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta : nemo enim solvit : sive ab Oppiis, tuis contubernalibus. Cætera apposita tibi man-dabo.

Ex lib. IX. ad Att. Epist. VIII.

41

*Cæsar Oppio Cornelio S.*

Gaudeo mehercule vos significare literis quām valde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta : consilio vestro utar libenter, & hoc libentiūs, quòd mea sponte facere con-  
ſt itueram

stitueram, ut quām lenissimum me præberem, & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possimus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria uti, quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt: neque victoriā diutiū tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordia & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeii præfectum, deprehendi: sedet: meo instituto usus sum, & statim missum feci: jam duo præfести fabrūm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt: si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quām iis, qui & illi, & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificiis effectum est, ut respubl. in hunc statum deveniret. Valete.

## Ex eod. Epist. XIX.

Quum, quid scriberem ad te, nihil habetem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi literas. A. d. VII. calendas Cæsarem Sinuessa mansurum nunciabant: ab eo mihi literæ

literæ redditæ sunt a. d. VII. calend. quibus  
jam opes meas, non, ut in superioribus lite-  
ris, opem exspectat. Quum ejus clementiam  
Corfiniensem illam per literas collaudavis-  
sem, rescripsit hoc exemplo: Cæsar imp. Ci-  
ceroni imp. Sal. Rectè auguraris de me (bene  
enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse lon-  
gius crudelitate. Atque ego cùm ex ipsa re  
magnam capio voluptatem, tum meum factum  
probari abs te, triumpho gadeo: neque il-  
lud me movet, quod ii, qui à me dimissi sunt,  
discessisse dicuntur, ut mihi rursus bellum in-  
ferrent: nihil enim malo, quām & mei  
similem esse, & illos sui. Tu velim mihi ad  
urbem præstò sis, ut tuis consiliis atque opibus  
(ut confuevi) in omnibus rebus utar. Dola-  
bella tuo nihil scito mihi esse jucundius: hanc  
adèò habeo gratiam illi: neque enim aliter fa-  
cere poterit: tanta ejus humanitas, is sensus,  
ea in me benevolentia. Vale.

Ex lib. XVI. ad Att. Epist. VIII.

*Cicero Attico S.*

43  
Quum sciam, quo die venturus sim, fa-  
ciam ut scias. Impedimenta expectanda sunt,  
quæ Anagnia veniunt: & familia ægra est: ca-  
wendis, vesperi, literæ mihi ab Octaviano red-  
ditæ sunt: magna molitur. Veteranos, qui  
Casilini & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sen-  
tentiam:

tentiam: nec mirum: quingenos denarios  
dat: cogitat reliquias colonias obire. Planè  
hoc spectat, ut, se duce, bellum geratur cum  
Antonio. Itaque video paucis diebus nos in  
armis fore. Quem autem sequamur? vide no-  
men: vide etatem. Atque à me postulat, pri-  
mùm ut clàm colloquatur mecum vel Capuæ,  
vel non longè à Capua. Puerile hoc quidem,  
si id putat clam fieri posse. Docui literis, id  
nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me  
Conciinam quandam Volaterranum, familia-  
rem suum, qui hoc pertulit tantum Antonium  
cum legione Alandarum ad urbem perge-  
re, pecunias municipiis imperare, legionem  
sub signis ducere. Consultabat utrùm Romam  
cum cīc cīc cīc veteranorum proficiscere-  
tur, an Capuam teneret, & Antonium ve-  
nientem excluderet: an iret ad treis legiones  
Macedonicas, quæ iter secundùm mare supe-  
rum faciunt: quas sperat suas esse. Hæ con-  
giarium ab Antonio accipere noluerunt, ut  
hic quidem narrat: & ei convicium grande fe-  
cerunt, concionantemque reliquerunt. Quid  
quæris? Ducem se profitetur, nec nos sibi pu-  
tat deesse oportere. Evidem suasi, ut Romam  
pergeret: videtur enim mihi & plebeculam  
urbanam, & (si fidem fecerit) etiam bonos vi-  
ros secum habiturus. O Brute, ubi es? quan-  
tam Δυναπιαν, [ tempestivitatem ] amittis?  
Non quidem hoc divinavi: sed aliquid tale  
putavi fore. Nunc tuum consilium exquiero:

Românn

Române venio, an hîc maneo, an Arpinum ;  
 ἀσφαλῆ, [tutam] habet hic locus fugam ? Romam ; ne desideremnr, si quid actum videbitur. Hoc igitur explica. Nunquam in majo-  
 re ἀπορίᾳ, [anxietae] fui.

Ex lib. III. ad Att. Epist. X.

44 Cicero Attico S.

Acta quæ essent usque ad vii. calend.  
 Jun. cognovi ex tuis literis : reliquas exspecta-  
 bam (ut tibi placebat) Thessalonicæ : quibus  
 gallatis, facilius statuere potero, ubi sim. Nam  
 si erit causa, siquid agetur, si spem videro ; aut  
 ibidem opperiar, aut me ad te conferam : fin,  
 ut tu scribis, ista evanuerint : aliquid videbi-  
 mus : omnino adhuc nihil mihi significatis, ni-  
 si di' cordiam istorum : quæ tamen inter eos  
 de omnibus potius rebus est, quâm de me : ita-  
 que, quid ea mihi prosit, nescio. Sed tamen,  
 quoad me vos sperare vultis, vobis obtempe-  
 rabo. Nam quod me tam saepe & tam vehe-  
 menter objurgas, & animo infirmo esse dicis :  
 quæso, ecquod tantum malum est, quod in  
 mea calamitate non sit ? Ecquis unquam ex  
 amplio statu in tam bona causa, tantis fa-  
 ultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis præ-  
 fidis bonorum omnium concidit ? possum ob-  
 scureisci, qui fuerim ? non sentire, qui sim ? quo  
 caream honore ? qua gloria ? quibus literis ?

F

quibus

quibus fortunis? Quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) quum pluris facerem, quam meipsum, sempérque fecisset, vitavi, ne viderem: ne aut illius luctum squaloremque adspicerem: aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi afflétumque offerrem. Mitto cætera intollerabilia: etenim fletu impediōr. Hic utrū tandem sum accusandus, quod doleo, an quod commisi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certè vivus nunc amitterem? Hæc ego scripsi, ut potius relevares me, quod facias, quam aut castigatione, aut objurgatione dignum putares: eoque ad te minus multa scribo, quod & mœrore impediōr, & quod exspectem isthinc, magis habeo, quam quod ipse scribam: quæ si erunt allata, faciam te consilii nostri certiorem. Tu, ut adhuc fecisti, quam plurimis de rebus ad me velim scribas, ut prorsus nequid ignorem.  
Dat. XIV. calendas Quint. Theſſalonicæ.

---

M. TULLII CICERONIS  
EPISTOLARUM  
S E L E C T A R U M  
Liber Tertius.

---

Ex lib. II. ad fam. Epist. XX.

*Cicero Attico S.*

**A**NICATO, ut te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex literis tuis ſtudiosè ſcriptis libenter in amicitiam recepi: Cæciliūm, quibus rebus poſſum, tueor diligenter: Varro ſatisfacit nobis, Pompeius amat nos, carōſque habet. Credis, inquies? Credo: prorsus mihi perſuadet: ſed quia volo: pragmatici homines omnibus historicis præceptis, verſibus denique cavere jubent, & ve- tant credere: alterum facio, ut caveam: al- terum, ut non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denunciat periculum:

F 2

Pompeius

Pompeius affirmat non esse periculum : adjurat : addit etiam, se prius occisum ab eo quam me violatum iri. Tractatur res : simul & quid erit certi, scribam ad te : si erit pugnandum : arcessam ad societatem laboris : si quies dabitur : ab Amalthea te non commovebo. De republic. breviter ad te scribam : jam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco : itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀληγορίαις [allegoriis] obscurabo. Nunc quidem novo quodam morbo civitas moritur, ut cum omnes ea, quae sunt acta, improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla sit, aper-teque loquatur, & jam clarè gemant : tamen medicina nulla afferatur : neque enim resisti sine internecione posse arbitramur : nec vide-mus, qui finis cœdendi, præter exitium, futu-rus sit. Bibulus hominum admiratione & be-nevolentia in cœlo est : edicta ejus & concio-nes describunt, & legunt : novo quodam gene-re in summam gloriam venit : populare nunc nihil tam est, quam odium popularium. Hæc quò sunt eruptura, timeo : sed si dispicere quid cœpero, scribam ad te apertius : si me amas tantum, quantum profectò amas, expeditus facito ut sis : si inclamaro, ut accurras : sed do operam, & dabo, ne sit necesse. Quòd scri-pseram, te Furium scripturum : nihil necesse est tuum nomen mutare : me faciam Lælium, & te Atticum : neque utar meo chirographo, neque signo, si modo erunt ejusmodi literæ, quas

quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est: reliquit nobis LLS fortasse senties. Comitia Bibulus cum Archilochio edito in ante diem XV. calend. Novembr. distulit. A Vibio libros accepi. Poeta ineptus: & tamen scit? nihil: sed est non inutilis: describo, & remitto. Vale.

Ex eod. Epist. XXI.

2

*Cicero Attico S.*

De republica quid ego tibi subtiliter? tota periit: atque hoc est miserior, quam reliquisti: quæ tum videbatur ejusmodi dominatio civitatem oppressissimè, quæ jucunda esset multitudini; bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie; nunc repente tanto in odio est omnibus, ut, quorsum eruptura sit, horreamus: nam iracundiam, atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt: sed ita lenibus uti videbantur venenis, ut posse videremur sine dolore interire: nunc verò sibilis vulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italæ, vereor, ne exarserint. Ecquidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbem reipublicæ esse conversum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus, & fuisse ita, si homines transitum tempestatis exspectare potuissent: sed quum diu occulte suspi-

F 3

rassent:

rassent : postea jam gemere, ad extremum verbo loqui omnes, & clamare coeperunt. Itaque ille famicus noster, insolens infamiae, semper in laude versatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quod se conferat, nescit : progressum præcipitem, inconstantem redditum videt : bonos inimicos haber, improbos ipsos non amicos. At vide mollitatem animi, non tenui lacrymas, quum illum ante VIII. calendas Sextil. vidi de editis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset jactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis faventibus : Ut ille tum humilis ! ut demissus erat ! ut ipse etiam sibi, non iis solum, qui aderant, displicebat ! O spectaculum uni Crasso jucundum, cæteris non item : nam quia decidet ex astris, lapsus quam progressus potius, videbatur. Et, ut Appelles, si Venerem, aut si Protogenes Jalysum illum suum cœno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem : sic ego hunc omnibus à me pictum, & politum artis coloribus, subito deformatum, non sine magno dolore vidi : quamquam nemo pertabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere : tamen tantus fuit amor, ut exhausti nulla posset injuria. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli, populo ita sunt jucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus : ipsi ita acerba, ut

ut tabescat dolore : mihi mehercule molesta,  
quod & eum, quem semper dilexi, nimis ex-  
cruciant, & timeo, tam vehemens vir, tam-  
que acer in ferro, & tam insuetus contumeliaz,  
ne omni animi impetu, dolori, & iracundiæ  
pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio :  
ut nunc res se habet , admirabili gloria est.  
Quin quum comitia in mensem Octobr. dis-  
tulisset, quæ soleat ea res populi voluntatem  
offendere, putarat Cæsar oratione sua posse  
impelli concionem, ut iret ad Bibulum : mul-  
ta quum seditionissimè diceret, vocem expri-  
mere non potuit. Quid quæris ? sentiunt, se  
nullam ullius partis voluntatem tenere: eo  
magis vis nobis est tenenda. Clodius inimi-  
cus est nobis. Pompeius confirmat, eum ni-  
hil esse facturum contra me : mihi periculo-  
sum est credere : ad resistendum me paro : stu-  
dia spero me summa habiturum omnium or-  
dinum. Te cùm ego desidero, tum verò res  
ad tempus illud vocat: plurimum consilii, ani-  
mi, præsidii denique mihi, si te ad tempus vi-  
dero, accesserit. Varro mihi satisfacit. Pompeius  
loquitur divinitùs : certe spero nos aut  
cum summa gloria, aut etiam sine molestia di-  
scessuros. Tu quid agas , quemadmodum te  
oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, ut sciam,  
cura. Vale.

## Ex eod. Epist. XXII.

3

*Cicero Attico S.*

Quam vellem Romæ mansisses ! mansisses profectò , si hæc fore putassemus. Nam Pulchellum nostrum facillimè teneremus, aut certe, quid esset facturus, scire possemus ; nuñc se res sic habet : volitat, furit, nil habet certi, multis denunciat: quod fors obtulerit, id acturus videtur. Quum videt, quo sit in odio status hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus videtur: cum autem rursus opes, & vim exercitus recordatur ; convertit se in nos nobis autem ipsis tum vim, tum iudicium minatur. Cùm hòc Pompeius egit, &, ut ad me ipse referebat , (alium enim habeo neminem testem) vehementer egit, quum diceret , in summa se perfidiæ & sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo , quem ipse armasset, quum plebeium fieri passus esset, sed fidem receperisse sibi, & Appium de me : hanc si ille non servaret, ita laturum, ut omnes inteligerent , nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. Hæc & in eam sententiam quum multa dixisset: aiebat, illum primò sanè diu multa contra : ad extremum autem manus deditisse, & affirmasse, nil se contra ejus voluntatem esse facturum: sed postea tamen ille non destitutus nobis asperrimè loqui : quod si non faceret,

ret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia sicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos, & studia in nos hominum, & opes nostræ augeantur. Rempubl. nulla ex parte attingimus: in causis, atque in illa opera nostra forensi, summa industria versamur, quod egregiè non modò iis, qui utuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus: domus celebratur: occurritur: renovatur memoria consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda videatur. Nunc mihi & consiliis opus est tuis, & amore, & fide: quare advola: expedita mihi erunt omnia, si te habebo. Multa per Varonem nostrum agi possunt, quæ, te urgente, erunt firmiora: multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam, sed absurdum est singula explicare, cum ego requiram te ad omnia. Unum illud tibi persuadeas velim, omnia mihi fore explicata, si te video: sed totum est in eo, si antè quam ille ineat magistratum. Puto Pompeium Crassò urgente, si tu aderis, qui per *βοῶτιν*, [*magnoculam*] ex illo ipso intelligere possis qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut sine errore futuros. Precibus nostris, & cohortatione non indiges: quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De republ. nihil habeo ad te scribere, ni-

si summam odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen spes nulla: sed, quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, vehementerque pœnitet. Non prodeo satis, quem exitum futurum putem, sed certè videntur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poetæ, sed tamen non inutilis tibi remisi. Numerum Numestrum libenter accepi in amicitiam: & hominem gravem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognovi. Vale.

## Ex lib. VII. Epist. XI.

Quæso, quid hoc est? Aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquit, nos tenemus: Anconem autem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare: utrum de imperatore populi Rom. an de Hannibale loquimur? O hominem amientem, & miserum: qui ne umbram quidem unquam τὸν καλὸν, [boni] viderit! Atque hæc ait omnia se facere dignitatis causa. Ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? Num honestum igitur, habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbeis civium, quo facilior fit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκόπες, φυγέδων καστάσ, [debtorum abscissiones, Exulum reditus] sexcenta alia scelera moliri, θεῶν μηχίσκω ὡς ἔχει πρεγενίδα;

[ut habeat maximam tyrannidem deorum] Sibi habeat suam fortunam. Una mehercule tecum apricationem in illo Lucretilino tuo sole malim, quam omnia istiusmodi regna: vel potius mori millies, quam segne istiusmodi quicquam cogitare. Quid si tu velis, inquis: Age, quis est, cui velle non liceat? Sed ego hoc ipsum velle, miserius esse duco, quam in crux tolli. Una res est ea miserior, adipisci, quod ita volueris. Sed haec haec tenus. Libenter enim in his molestiis ἐνχολάζω σοὶ, [vaco tibi.] Redeamus ad nostrum. Per fortunas, quale tibi consilium Pompeii videtur? Hoc quero, quod urbem reliquerit. Ego enim ἀπέραν [in dubio sum] tum nihil absurdius, Urbem tu relinquas? Ergo idem, si Galli venirent? Non est, inquit, in parietibus resp: At in aris & foci. Fecit Thémistocles. Fluctum enim totius barbariae ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit annum ferè post quinquagesimum, cum præter moenia nihil teneret. Nostri olim. Urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt. Στῶ πόλει της πρόσθιας ἔτοι μετά τοις κλεαντίδεσσιν, [Sic enim clara gesta virorum, qui ante nos, audivimus.) Ruisus autem ex dolore municipali, sermonibusque eorum, quos convenio, videtur hoc consilium exitum habiturum. Mira hominum querela est (nescio istic, sed facies, ut sciam) sine magistratibus urbem esse, sine senatu. Fugiens denique Pompeius mira-

mirabiliter homines movet. Quid quæris? alia causa facta: nihil jam concedendum putant Cæsari. Hæc tu mihi explica, qualia sunt: ego negotio præsum non turbulentio: vult enim me Pompeius esse, quem tota hæc campana & maritima ora habeat ἐπισκοπον, [speculatorem] ad quem delectus & negotii summa referatur: itaque vagus esse cogitabam. Te puto jam videre, quæ sit ὕρμη [imperius] Cæsaris: qui populi, qui totius negotii status: ea velim scribas ad me: & quidem, quoniam mutabilia sunt, quam sæpiissime: acquiesco enim, & scribens ad te, & legens tua. Vale.

## Ex lib. XII. ad fam. Epist. I.

Finem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est, de tota repub. cogitandi, cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem jam habeo ipse meliorem, repub. à Dolabella meo præclarissime gesta: manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi videamus omne jam ad tempus, ab illo duntaxat sordidissimo periculo, tuti futuri: reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in vobis: quanquam pri-

primum quidque explicemus: nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege libertati videmur: imperfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur: neque verò id solum, sed etiam, quæ ipse ille, si viveret, non faceret; eam nos, quasi cogitata ab illo, probamus: nec ejus quidem rei finem video: tabulae figuntur: immunitates dantur: pecuniae maxime describuntur: exsules reducuntur: S.C. falsa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur: resp. jacet in iis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda, nec hoc cogitandum, satis jam habere rempubl. à vobis. habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta non est; & pro magnitudine & animi & beneficii vestri à vobis magna desiderat: adhuc ulta suas injurias est per vos interitu tyranni; nihil amplius: ornamenta vero sua quæ recuperavit? an quod ei mortuo pareret, quem vivum ferre non poterat? cuius æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus! at enim ita decrevimus: fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in republ. plurimum: sed immoderate quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram: interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reipubl. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causâ, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas. Ex

## Ex lib. IV. ad fam. Epist. I.

6

*M. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.*

Caius Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit: te ex se quæsse quibus in locis essem; molestèque ferre, quod me propter valitudinem tuam, cum ad urbem accessissim, non vidisses, & hoc tempore velle te mecum, si proprius accessissim, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissimus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reipublic. tulissimus: cognoram enim jam absens, te haec mala multo ante providentem, defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse, ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam: fero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias: nunc, quoniam nihil jam videmur posse opitulari reipubl. si quid est, in quo nobis met ipsiis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus; nemo est omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem, nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper

semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsisse, te frustra in senatum sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui à me, ut te imitarer, petebat : cui quidem ego, cùm me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace & de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem vides, quo modo se habeat ; orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello ; urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis : itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modò quod sperem, sed vix jam quod audeam optare : fin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse, nos colloqui ; quanquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cuius jam etiam nomen invitus audio ; tamen proprius accedam. Trebatio mandavi, ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret : idque ut facias, velim : aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas : ne ant tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere : ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo : ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

## Ex eod. Epist. II.

7

*Cicero S. D. Sulpicio.*

Ad III. cal. Maias, cùm essem in Cumanō, accepi tuas literas: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum; qui, cùm abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quòd eum perlaturum putasses: sed tamen, postquam literas tuas legi, Postumia tua me convenit, & Servius noster: his placuit, ut tu in Cumanum venires, quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt: Quod meum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quām alteri dare: quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, sumnāque prudentia? si, quid rectissimum sit, quaerimus; perspicuum est: si, quid maxime expedit; obscurum: sin ii sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestūmque sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam conjunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cùm optime sentiremus, error fuit: nam omnia utriusque concilia concordiam spectaverunt, qua cum ipsi Cæsari nihil esset utilius; gratiam

gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur, quantum nos sefellerit, & quem in locum res reducta sit, vides: neque solum ea perspicis, quae geruntur, quæque jam gesta sunt: sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ sunt; aut interesse, etiam si non prebes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur: omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior: nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putas, in quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris: sin autem est, quod tecum communicare velis: ego te exspectabo: tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi & Servio & Postumiæ placere. Vale.

Ex lib. VI. ad fam. Epist. XVI.

8 Cicero S. D. Titio.

Etsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus: quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione

G

ipse

ipse egerem: tamen, cum longius a summi iuctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostrae necessitudinis esse, meaque in te benevolentiae, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore, atque in animo habere debemus, *Homines* nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque haec, neque cæteræ consolationes, quæ sunt a sapientissimis viris usurpatæ, memoriaeque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum itatus ipse nostræ civitatis, & haec perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non suscepunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua republ. perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet; aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhaustiri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam  
quæ

quæ sœpissime & legi, & audivi, nihil mali esse in morte ; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit ; si sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur : hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipubl. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur : quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci ? non mehercule quenquam audivi hoc gravissimo & pestilentissimo anno adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus erexitus ex his miseriis atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali potes contigisse : permultum erit ex mœstre tuo diminutum, relinquitur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè refertur : in qua non est jam gravitatis, ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eoram, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus : etenim eum semper te & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum : nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiâque debe-

mus: etenim si nulla unquam fuit; liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque exspectare temporis medicinam, quam representare ratione possimus. Hic ego literis si quid profecisset, existimabam optandum quiddam me esse assecutum; sin minus forte valuerint, officio tamen esse functum benevolentissimi atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

Ex lib. VIII. ad fam. Epist. XVI.

9 M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

Exanimatus sum tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque, id quod esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti: has ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicerō, per liberos te oro, & obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consulas: nam deos, homineisque, amicitiamque nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse; sed postquam Cæfarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset parta victoria, cognoverim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæfari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras: nihil

hil, nisi atrox, & sœvum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui exiit: his intercessionibus planè incitatus est: non mehercule erit deprecationi locus: quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet, quorum fortunas non debes velle conturbare; sequere eam causam, in cuius victoria salus nostra est, ne aut odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus: denique illud cogita, quod offendæ fuerit, in ista cunctatione te priùs subiisse: nunc te contra victorem facere; quem dubiis rebus lædere noluisti; & ad eos fugatos accidere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiae est: vide, ne, dum pudet te parum optimatum esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas: quòd si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta: quas tibi nuncio adventu Cæsaris fore nostras: quam isti spem habent amissis Hispaniis, nescio: quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio: hoc, quod tu, non dicendo, mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atque, ave, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit: negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses: me secum in Hispaniam ducit: nam, nisi ita faceret,

ceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicunque essem, ad te percurrissem, & hoc à te præfens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuosque omnes funditus evertas ; ne te sciens prudensque èò demittas, unde exitum vides nullum esse : quòd si te aut voces optimatum commovent ; aut nonnullorum hominum insolentiam & jactationem ferre non potes : eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt consecrata : id si feceris ; & ego te sapienter fecisse judicabo ; & Cæsarem non offendes. Vale.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. III.

10      Brutus, & Cassius prett. S. D.

*Antonio Cos.*

Literas tuas legimus, simillimas edicti tui ; contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur : nos, Antoni, te nulla laceslivimus injuria : neque miraturum credidimus si prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulasssemus à consule : quòd si indignaris ausos esse id facere : concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus solicitatis,

licitatis, & nunciis trans mare missis quòd te  
questum esse negas: nos quidem tibi credi-  
mus, optimo animo te fecisse: sed tamen ne-  
que agnoscimus quidquam eorum, & te mira-  
mur, cùm hæc reticueris, potuisse continere  
iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsa-  
ris objiceres. Illud verò quemadmodum fe-  
rendum sit, tute cogita; non licere prætori-  
bus, concordiæ, ac libertatis caussa, per edi-  
ctum de suo jure decedere, quin consul arma  
minetur: quorum fiducia, nihil est, quòd nos  
terreas: neque enim decet, aut convenit no-  
bis, periculo ulli submittere animum nostrum:  
neque est Antonio postulandum, ut iis impe-  
ret, quorum opera liber est: nos si alia horta-  
rentur, ut bellum civile fuscitare vellemus;  
literæ tuæ nihil proficerent. *Nulla* enim  
minantis auctoritas apud liberos est: sed pul-  
chre intelligis, non posse nos quóquam impelli:  
& fortassis ea re minaciter agis, ut iudici-  
cium nostrum metus videatur: nos in hac sen-  
tentia sumus, ut te cupiamus, etiam in libera  
republica, magnum atque honestum esse; vo-  
cemos te ad nullas inimicitias; sed tamen plu-  
ris nostram libertatem, quam tuam amicitiam,  
æstimemus: tu etiam atque etiam vide,  
quid suscipias, quid sustinere possis; neque  
quàm diu vixerit Cæsar, sed quàm non diu  
regnaret, fac cogites. Deos quæsemus,  
consilia tua reipubl. salutaria sint, ac tibi:  
si minus, ut salva atque honesta reipubl. tibi

quam minimum noceant, optamus. Pridie non  
Sext.

Ex eod. Epist. X.

Non mihi rem pub. plus debere arbitror,  
quām me tibi, gratiorem me esse in te posse,  
quām isti pveritū sint in me, exploratum ha-  
bes: si tamen hæc temporis videantur dici  
caussa, malle me tuum judicium, quam ex al-  
tera parte omnium istorum: tu enim à certo  
sensu & vero judicas de nobis: quod isti ne  
faciant; summa malevolentia & livore impe-  
diuntur: interpellent me, quo minus honora-  
tus sim; dum ne interpellent: quo minus res-  
publica à me commode administrari possit:  
quæ quanto sit in periculo, quām potero bre-  
vissime exponam. Primum omnium, quan-  
tam perturbatiōeni rerum urbanarum affe-  
rat obitus consulū, quantamque cupidita-  
tem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit:  
Satis me multa scripsisse, quæ literis com-  
mendari possint, arbitror: scio enim, cui scri-  
bam. Revertor nunc ad Antonium: qui ex  
suga cum perculam manū peditum haberet  
inerium, ergastula solvendo omneque ge-  
nus hominum arripiendo, satis magnum nu-  
merum videtur effecisse: huc accessit manus  
Ventidii: quæ, trans Apenninum itinere facto  
difficillimo,

difficillimo, ad Vada pervenit; atque se ibi cum Antonio conjunxit: est numerus veteranorum, & armatorum, satis frequens cum Ventidio: consilia Antonii hæc sint necesse est: aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur; aut Apennino Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, valet ea loca, in quæ incurrit, aut rursus se in Etruriam referat; quod ea pars Italæ sine exercitu est: quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulisset, ut inopia potius, quam ferro, conficeretur: sed neque Cæsari imperari potest: nec Cæsar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint: quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: hæc quemadmodum explicari possint, aut, à te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo: alere jam milites non possum: cum ad remp. liberandam accessi, LLS. mihi fuit pecuniæ CD. amplius: tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quicquam, ut meos jam omnes amicos ære alieno obstrinxerim: septennum numerum ligionum alo; qua difficultate, tu arbitrare: non, si Varronis thesauros haberem sustinere sumptum possem. Cum prium de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. non. Maii, ex castris Dertona. Vale.

Ex

Ex lib. XV. ad fam. Epist. XVI.

12

Cicero procoſ. S. D. Caſſio.

Puto te jam ſuppidere, cùm hæc te tertia  
 jam epiftola ante opprelit, quām tu ſchedu-  
 lam, aut literam: ſed non urgeo: longiores  
 enim exſpectabo, vel potius exigam: ego, ſi  
 ſemper haberem, cui darem, vel ternas in  
 hora darem: fit enim nescio quid, ut quaſi  
 coram adellē videare, cùm ſcribo aliquid ad  
 te: neque id χατ' εἰδώλων φαῦλοις, Secun-  
 dum jadolorum imaginationes } ut dicunt tui amici  
 novi, qui putant etiam θιανοπίχαις φαῦλοις,  
 [commentatrices imaginationes] ſpectris  
 Catianis excitari: nam, ne te fugiat, Catius  
 Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus,  
 quæ ille Gargettius, & jam ante Democri-  
 tus, εἴδωλα, [idola] hic ſpectra nominat:  
 his autem ſpectris etiamsi oculi poſſent feriri,  
 quod velis ipſa currunt; animus quī poſſit, e-  
 go non video: doceas tu me oportebit, cùm  
 ſalvus veneris, in mea ne potestate ſit ſpectrum  
 tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum ſit de te  
 cogitare, illud occurrat: neque ſolum de te,  
 qui mihi hæres in medullis: ſed, ſi inſulam  
 Britanniam coepero cogitare, ejus εἴδωλον, [j-  
 adolum] mihi advolabit ad pectus? Sed hæc po-  
 ſterius: tento enim te, quo animo accipias: ſi  
 enim ſtomachabere, & moleſte feres, plura  
 dicemus

dicemus; postulabimusque, ex qua hæresi ut  
hominibus armatis dejectus sis, in eam resti-  
tuare: in hoc interdicto non solet addi, in hoc  
anno: quare, si jam biennium aut triennium  
est, cum virtuti nuncium remisisti, delenitus  
iudecebris voluptatis, in integro res nobis erit:  
Quanquam quicum loquor? cum uno fortissi-  
mo viro: qui, postea quam forum attigisti,  
nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ di-  
ginitatis: in ista ipsa αἵρεσι, [hæresi] metuo-  
ne plus nervorum sit, quam ego putarim, si  
modo eam tu probas. Quid tibi in mentem  
venit, inquires? Quia nihil habebam aliud,  
quod scriberem: de repub. enim nihil scri-  
bere possum: neque enim, quod sentio, libertate  
scribere. Vale.

Ex eod. Epist. XVII:

13

*Cicer S. D. Cassio.*

Præposteros habes tabellarios: etsi me  
quidem non offendunt: sed tamen, cum à  
me discedunt, flagitant literas: cùm ad me  
veniunt, nullas afferunt: atque id ipsum face-  
rent commodius, si mihi aliquid spatii ad scri-  
bendum darent: sed petasati veniunt: comi-  
tes ad portam expectare dicunt: ergo ignos-  
ces: alteras habebis has breves: exspecta  
πάντας πάντων [omnia pro omnibus]  
etsi quid ego me tibi purgo; cum tui ad me  
inanis

ianes veniant, ad te cum epistolis revertantur? Nos hic, (tamen ad te scribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum, habebamus: alii, à latronibus; alii, cruditate, dicebant: populus non curabat: combustum enim esse constabat: hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo: quanquam πρόων πθλεως, [faciem civitatis] amissimus. Cæsarem putabant moleste laturum, verentem ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus & Atius pigmentarius valde gaudebant se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil, sed exspectatio valde magna: rumores tristiores, sed ἀδεστοι, [sine authore.] Pausa noster paludatus ad III. Calend. Januar. profectus est: ut quivis intelligere posset, id quod tu nuper dubitare cœpisti, τὸ οὐαλὸν δι ἀυτὸν ἀιρετὸν, [Bonum propter se ipsum eligibile] esse: nam, quod multos miseriis levavit, & quod se in his malis hominem præbuit: mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brundisi moratus es, valde probo, & gadeo: & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκεράστης, [rerum inanum non studiosus] fureris: nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cum dabis posthac aliquid domum literarum, mei memineris: Ego nunquam quenquem ad te, cum sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

## Ex eod. Epist. XIX.

14 *Cassius S. D. Ciceroni.*

Non mehercule in hac mea peregrinatio-  
ne quidquam libentius facio, quam scribo ad  
te: videor enim cum prælente loqui, & joca-  
ri: nec tamen hoc usu venit propter spectra  
Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot  
rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis  
natum esse dicas. Pansam nostrum secunda  
voluntate hominum paludatum ex urbe exis-  
se, cum ipsius caussa gaudeo, tum mehercule  
etiam omnium nostrum: spero enim homines  
intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas,  
& quanto amori probitas, & clemen-  
tia; atque ea, quæ maxime mali petant &  
concupiscant, ad bonos pervenire: difficile est  
enim hominibus persuadere, τὸ οὐλὸν δὲ  
ἀυτὸν ἀρετὸν, [bonum propter seipsum eligibile]  
esse: οὐδὲν, [voluptatem] verò & οὐαλγη-  
σίαν, [indolentiam] virtute, justitia, & οὐλού,  
[bono] parari, & verum & probabile est: ip-  
se enim Epicurus, à quo omnes Catii, & A-  
masinii, mali verborum interpretes, profici-  
scuntur, dicit, εἰς οὐδέως αὐτὸν τὸ οὐ-  
λᾶς καὶ δικαιῶς ζεῖν, [non suaviter, nisi bene &  
juste, vivitur] itaque & Pansa, qui οὐδὲν,  
[voluptatem] sequitur, virtutem retinet: &  
ii, qui à nobis φιλούσοι, [voluptatis amatores]  
vocantur,

vocantur, sunt φιλόναοι, καὶ φιλοδίκαιοι,  
 [boni, & justi amatores,] omnesque virtutes  
 & colunt, & retinent: itaque Sylla, cuius judi-  
 cium probare debemus, cum dissentire philo-  
 sophos videret, non quæsivit quid bonum esset  
 & omnia bona coemit: cuius ego mortem for-  
 ti mehercule animo tuli: nec tamen Cæsar  
 diuinus nos eum desiderare patietur: nam ha-  
 bet damnatos, quos pro illo nobis restituat:  
 nec ipse sectorem desiderabit, cum filium  
 viderit. Nunc, ut ad Rempublicam redeam,  
 quid in Hispaniis geratur, rescribe: peream,  
 nisi sollicitus sum, ac malo veterem & clemen-  
 tem dominum habere, quam novum & crude-  
 lem experiri: scis, Cneus quam sit fatuus;  
 scis, quo modo crudelitatem virtutem putet:  
 scis, quam se semper à nobis derisum putet:  
 vereor, ne nos rusticæ gladio velit αὐθιμαχη-  
 ποται, [viciissim subsannare:] quid fiat, si me dili-  
 gis, rescribe. Huius quam velim scire, utrum  
 ista sollicito animo, an soluto legas: sciam e-  
 nem eodem tempore, quid me facere oporteat.  
 Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama.  
 Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

Ex lib. XVI. ad fam. Epist. XXI.

i5 Cicero F. S. D. Tironi suo dulciss.

Cum vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerunt post diem XL. & VI. quam a vobis discesserunt: quorum mihi fuit adventus optatissimus: nam cum maximam cœpisse latitiam ex humanissimi & carissimi patris epistola: tum vero jacundissimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudii attulerunt: itaque me jam non potuisse, intercedentem scribendi fecisse, sed potius latabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum literarum: vehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse exultationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferrunt, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboque & emitas, ut in dies magis magisque haec nascens de me duplicitur opinio: quare, quod polliceris te buccinorum fore existimationis meæ; firmo id constantique animo, facias licet tantum enim mihi dolorem cruciatumque attulerunt, errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreat: cuius te sollicitudinis & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi: nec id mirum: nam cum omnia mea caussa velles mihi successa,

tum

tum etiam tua : socium enim te meorum com-  
modorum semper esse volui : quando igitur  
tum ex me doluisti ; nunc ut duplicitur tuum  
**ex me gaudium, præstabo :** Cratippo me sci-  
to non ut discipulum, sed ut filium esse con-  
junctissimum : nam cum audio illum liben-  
ter ; tum etiam ejus propriam suavitatem ve-  
hementer amplector : sum totos dies cum eo,  
noctisque sæpenumero partem : exoro enim,  
ut mecum quam sæpiissime cœnet : hac in-  
troducta consuetudine, sæpe, inscientibus no-  
bis, & cœnantibus, obrepit ; sublataque se-  
veritate philosophiæ, humanissime nobiscum  
jocatur : quare da operam, ut hunc talem,  
tam jucundum, tam excellentem virum vi-  
deas quamprimum. Nam quid ego de Brut-  
tio dicam ? quem nullo tempore à me patior  
discedere : cuius cum frugi feveraque est vi-  
ta, tum etiam jucundissima convictio : non est  
enim sejunctus jocus à philologia & quotidiana  
*συζητήσει, [disceptatione :]* hunc ego locum  
in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis  
angustiis illius sustento tenuitatem. Præte-  
rea declamitare Græce apud Cassium institui :  
Latine autem apud Bruttium exerceri volo :  
utor familiaribus & quotidianis convictori-  
bus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit,  
hominibus & doctis, & illis probatissimis :  
multum etiam mecum est Epicrates, Prin-  
ceps Atheniensium, & Leonides, & horum  
cæteri similes. τὰ μὲν δὲ καὶ οὐδὲς, τάδε,

[hæc]

[hec igitur nostra sunt, hec quidem.] De Georgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem: *διαρρήστω*, [abrupte] enim scripsiferat, ut eum dimitterem statim: tergiversari nolui; ne mea nimia *εὐθύνη*, [studium] suspicionem ei aliquam importaret: deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse me de judicio patris judicare: tuum tamen studium & consilium, gratum acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emiss te prædium vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim fere loco tu quoque, emiss te, fecisti me certiorem: habes, ubi deponendæ tibi sint urbanitates. Rusticus Romanus factus es: cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videare ementem te rusticæ res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina: sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque ac tu, doleo: sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modo fortuna me; præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis, quod tibi curæ fuit, est mihi gratum: sed peto à te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græ-

cus, multum enim mihi eripitur operæ in ex-scribendis hypomnematis. Tu, velim, in pri-mis cures, ut valeas, ut una συμφιλολογεῖν, [condiscere] possimus. Antherum tibi com-mendo. Vale.

Ex lib. X. ad fam. Epist. XXVIII.

Quam vellem ad illas pulcherrimas epu-las me Idib. Mart. invitasses! reliquiarum ni-hil haberemus: at nunc cum his tantum ne-gotii est, ut vestrum illud divinum in rempu-blic. beneficium nonnullam habeat querelam, quòd verò à te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis; in-terdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor: mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam, præter me, omnibus. Ut enim primum post Antonii feedissimum discessum senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum rever-ti pristinum, quem tu cum civi acerrimo, pa-tre suo, in ore & amore semper habuisti: nam, cum senatum ad XIII. calend. Januar. tribuni pleb. vocavissent, deque alia re referrem, to-tam rempubl. sum complexus; egique acerri-me; senatumque jam languentem, & defel-sum, ad pristinam virtutem consuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii vi-ribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio,

actio, spem primum populo R. attulit libertatis recuperandæ: nec verò ipse postea tempus ullum intermisit de republ. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem: quanquam eram maximis occupationibus impeditus: sed illa cognosces ex aliis; à me pauca, & ea summatim. Habetus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes: magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optimè sentit: sed, quodd avunculus est, non acerrimas dicit sententias: consules egregii: præclarus D. Brutus: egregius puer Cæsar: de quo spero euidem reliqua: hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse: plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

Ex lib. IV. ad fam. Epist. V.

17 *Sulpicius S. D. Ciceroni.*

Posteaquam mibi renuntiatum est de obitu Tulliae filiæ tuæ; sane quam, pro eo ac debni, graviter molestæque tui, communitio, nemque

nemque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem: et si genas hoc consolationis miserum atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt; ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium praestare: tamen, quae in praesentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non, quod ea te fugere existimem: sed, quod forsitan dolore impeditus minus ea perspicias. Quid est, quod tantopere te commoveat tuus dolor intellitus? cogita, quemadmodum adhuc foruna nobiscum egerit: ea nobis erecta esse, quae hominibus non minus, quam liberi, carae esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes: hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris aestimare? An illius vicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, & nos saepe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quae res, quae spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adole-

adolescente primario conjuncta, ætatem ageret? Licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putas. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petiuntur essent in repub. in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademtum sit? At vero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc pejus sit, sufferre, & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem; cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet tecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse deber, cùm, uno loco, tot oppidorum cadavera projecta jaceant: visne tu te Servi cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus: hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore, tot yiri clarissimi interierunt: de impe-

rīo præterea tanta diminutio facta est : omnes provinciæ conquassatæ sunt : In unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris ? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca : atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt : illam, quam diu ei opus fuerat, vixisse ; unā cum republic. fuisse : te, patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse : adolescentibus primariis nuptam fuisse : omnibus bonis prope perfunctam esse : cum respabl. occideret, vita excessisse : quid est, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis ? Denique noli oblivisci te Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueveris præcipere, & dare consilium : neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt : sed potius, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice ; atque apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat : hoc te exspectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia te tua occurrere : quod si quis etiam inferis sensus est : qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult : da hoc illi mortuæ : da cæteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mœrent : da patriæ

patriæ ; ut, si qua in re opus sit, opéra & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam reipublica tempora & aliorum victoriam lugere: Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiae tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Videlimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æque ferre posse, neque id maius, quam debeat, tibi onus videri; ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse: Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore esse animo cognovero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

## Ex eod. Epist. VI.

18

*Cicero S. D. Sulpicio.*

Ego verò, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses: quantum enim præsens me adjuvare potueris & consolando, & prope æque dolendo, facile ex eo intelligo, quod literis tuis lectis, aliquantulum acquievi: nam & ea scripsisti, quæ levare luctum possent: & in me consolando, non medio-

crem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus, omnibus officiis, quæ illi temporis tribui poterant, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia jucundiora scilicet saepe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiiora: me autem non oratio tua solum, & societas pœne ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur: turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum ut tu, tali sapientia prædictus, ferendum putas. sed opprimator interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt: nam & Q. Maximus, qui filium consolarem, clarum virum, & magnis rebus gestis amisit, & L. Paullus, qui duos septem diebus, & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex republ. consequebantur: mihi autem, amissis ornamentiis iis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solarium, quod erectum est: non amicorum negotiis, non reipubl. procuratione impediabant cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat; adspicere curiam non poteram. Existimabam id, quod erat, omnes me & industriae meæ fructus, & fortunæ perdidisse: sed, cum cogitarem hæc mihi tecum & cum quibusdam

quibusdam esse communia; & cùm frangēram jam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter; habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone, & suavitate, omnes curas doloresque deponerem: nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ confenuisse videbantur, recrudescunt: non enim, ut tam me à republ. mœstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc, domo mœrens, ad rempubl. confugere possū, ut in ejus bonis acquiescam: itaque & domo absū, & foro: quòd nec eum dolorem, quem à republ. capio, domus jam consolari potest, nec domesticum respubl. quo magis te exspecto, teque videre quamprimum cupio, major mihi levatio afferri nulla potest, quām conjunctio consuetudinis sermonumque nostrorum: quamquam sperabam tuum adventum (sic enim audiēbam) appropinquare: ego autem cum multis de caussis te exopto quamprimum videre, tum etiam, ut antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, &c, ut perspexisse mihi videor, nec à me alieni, & tibi amicissimi: quod cum ita sit; magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

**Ex eod. Epist. IX.**

19

*Cicer S. D. Marcello.*

Etsi perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrari: tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te benevolentiamque perspexeram; sine me literis eum ad te venire nolui. Isdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum; ut in ea rep. quæcunque est, quam primum velis esse: multa videbis fortasse, quæ nolis, non plura tamen, quam audis quotidie: non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri; cum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare: at tibi ipsi dicendum erit aliquid quod non sentias, aut faciendum quod non probes. Primum, Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum: deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res: decere fortasse, quæ sentias, non licet: tacere planè licet: omnia enim delata ad unum sunt: is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo: quod non multo secus fieret, si is rempteneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum

culum suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur; eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset: & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset; nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? *Omnia* sunt misera in bellis civilibus: quæ majores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe jam sensit: sed *Miserius* nihil, quam ipsa *victoria*: quæ, etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit; ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. *Multa* enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura *victoria*? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? non, inquires: ego enim ipse tene rem opes & dignitatem meam: at erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere, de republ. vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quod honesto otio tenueris & statum & famam dignitatis tuæ: nunc vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria;

nec

nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius: nec eam, multis claris viris orbata, privare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non esse supplicem victori: vide, ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: & si sapientis est carere patria; duri, non desiderare: & si republica non possit frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi comodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit: magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia: mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumentati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

*Ex eod. Epist. XII.*

Etsi scio non jucundissimum me nuncium vobis allaturum: tamen, quoniam *Casus* & natura in bonis dominatur; visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad X. cal. Jun. cum ab Epidauro Piræum navi adactus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum, convepi; eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem: postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio,

filio, ut ab Athenis in Boeotia irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat supra Maleas in Italiam versus navigaturus erat: postridie ejus diei, cum ab Athehis proficisci in animo haberem; circiter horam decimam noctis Postumius, familiaris ejus, ad me venit; & mihi nunciavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cœnæ tempus à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, unum in Romacho, alterum in capite secundum autrem, sperare tamen, eum vivere posse: Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcelllo ad me missum esse, qui haec nunciaret; & rogaret, uti cogerem medicos: coegi; & è vestigio eò sum profectus prima luce: cum non longe à Piræo abessem; puer Acidini mihi obviavim venit cum codicillis; in quibus erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum dientium obiisse: ita vir clarissimus ab homine terrimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret: ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi; inventi duos libertos, & pauculos servos: reliquos aiebant profngisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum imperfectus esset: coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis, in urbem eum referre; ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum caravi:

ravi: ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concederant: quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt: nos in nobiliissimo orbis terrarum gymnasio Academice locum delegimus; ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent: ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo, & mortuo, omnia ei præstitimus. Vale. Datæ calend. Jun. Athenis.

## Ex eod. Epist. XIV.

Binas à te accepi literas, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audilles meam me pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egisset, bene ac feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est bene de republic. sentire, & bonis viris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam: fin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere; ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque

türque præclare, si nosmet ipsos regere possimus; ut ea, quæ partim jam ad sunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in ejusmodi bello, cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitutem: quo in periculo non uihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo adversas, pertimescebam: videbamque, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis: quibus si ii viciissent, ad quos ego, pacis spe, non bellum cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium partim amplissimum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem atque optime consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consiliū cepisem, nisi in redditu meo nihilo meliores res domesticas, quam rem publ. offendissem: quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus & meæ fortunæ esse debebant; cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum vidarem; novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus.

rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est, ut ne quid tibi præcipue timendum putas: si enim status erit aliquis civitatis; quicunque erit, te omnium periculorum video expertem fore: nam alteros tibi jam placatos esse inteligo; alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quanquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen, & consilio, studio quidem certe, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim, & quid agas, & quid actuum te putas, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.

Ex lib. V. ad fam. Epist. XI.

Coram me tecum eadem hæc agere saepe conantem deterruit pudor quidem pœne subrufitus: quæ nunc expromam absens audacius: Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis: quid etsi mihi saepe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ: genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer exspectatum; tamen vicit opinionem meam;

meam; méque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quām celerrime res nostras monumentis commendari tuis: non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimoniī tui, vel indicio benevolentiae, vel suavitate ingenii vivi perfruamur. Neque ramen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere suscep~~tatum~~ rerum & jam institutarum, sed, quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam pœnè à te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri, deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitates, conjuncte malles cum cæteris rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt; tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus extensisque bellis sejungeres: equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias, at statim cauillam illam totam & tempus arripere. Et simul, si uno arguento unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora atque ornatiōra futura sint. Neque ramen

men ignoro, quām impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem: quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? sed tamen, qui semel vērecandiae fines trānsierit, eum bene & gnaviter oportet esse impudentem: itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo leges historiæ negligas; gratiamque illam, de qua suavissime quodam in proœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, Quam Herculem Xenophontium illum à voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amori que nostro plusculum etiam, quām concedit veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate & copia tua: à principio enim coniurationis usque ad redditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis caussis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda cūces; &, quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; &, si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis:

bis: multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cuiusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. *Nihil* est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. *Habet* enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: cæteris verò, nulla perfurctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percutanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga rediisque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at viri sæpe excellentis ancipites variique casus habent admirationem, exspectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissime lectioris voluptate: quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam

complectaris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum: habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari celebrare que velle: neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirantur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me semper tñ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur: neque enim Alexander ille gratiæ caussa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem, cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat: atque illi artifices, corporis simulacra ignorantis nota faciebant: quæ vel si nulli sint, nihil sunt tamen obscuriores clari viri: nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille prohibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt: unus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriarum dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si

si in cæterorum , quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum , sicut Timoleonti à Timæo , aut ab Herodoto Themistocli , sed etiam auctoritas clariſſimi & ſpectatiſſimi viri , & in reipublic. maximis graviflormis que cauſis cogniti , atque in pri- mis probati : ut mihi non ſolum præconiūm , quod , cum in Sigæum veniſſet , Alexander ab Homero Achilli tributum eſſe dixit , ſed etiam grave teſtimorium im- pertitum clari hominis magnique videatur : placet enim Hector ille mihi Nævianus , qui non tantum laudari ſe laetatur , ſed ad- dit etiam , à laudato viro . Quod ſi à te non impetro , hoc eſt , ſi qua te res impe- dierit ; (neque enim fas eſſe arbitror , quid- quam me roganem abs te non impetrare) cogar fortalle facere , quod nonnulli ſæpe reprehendunt : ſcribam ipſe de me , multo- rum tamen exemplo , & clarorum viro- rum : ſed , quod te non fugit , hæc ſunt in hoc genere vitia : & verecundius ipli de ſeſe ſcribant , neceſſe eſt , ſi quid eſt lau- dandum ; & prætereant , ſi quid forte repre- hendendum eſt : accedit etiam , ut minor ſit fides , minor auctoritas : multi denique reprehendant , & dicant verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum , qui , cum cæteris coronas imposuerint victoribus , eorumque nomina magna voce pronunciarint , cum ipli ante ludorum missionem corona do- nentur ,

nentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent: hæc nos vitare cupimus, &, si recipis cauſam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cùm mihi sæpe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilii atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus, ut &c cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid asturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim: si enim suscipis cauſam, confiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud; coram tecum loquar: tu interea non cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

*Ex eod. Epist. XIII.*

Quanquam ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est, declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quòd te præclarè res humanaς contemnentem, & optimè contra for-  
tunam

tunam paratum armatumque cœgnovi : quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, Non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male vivendi suspenſas habere rationes : quæ cogitatio cùm mihi non omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamē tempestatum, & concurſu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa : cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multumque profecisse ſentio : itaque hoc ſæpius dicendum : tibique non ſignificantum ſolum, ſed etiam declarandum arbitror, nihil mihi eſſe potuiffe tuis literis gratius. Ad confolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioſeque collegiſti ; tum mihi plus, quām quod firmitudinem gravitatemque animi tui perſpexi ; quam non imitari turpissimum existimo : itaque hoc etiam fortiorem me puto, quām te ipsum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris ſpem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora : caſus enim gladiatori, ſimilitudinesque eæ, tum rationes in ea diſputatione à te collectæ, vetabant me reipub. penitus diffidere: itaque alterum minus mirum, fortiorem te eſſe, cùm aliquid ſperes: alterum mirum, ſpe ulla teneri: quid eſt enim non ita affectum, ut id non deletum extinctumque omne eſſe fateare? circumſpice omnia membra reipubl. quæ notissima ſunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum debilita-

tumve sit: quæ persequeret, aut melius ea viderem, quam tu vides; aut commemorare possem sine dolore: quanquam tuis monitis, præceptisque, omnis est abiciendus dolor: ergo & domestica feremus, ut censes; & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis: te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, tu tamen idem & hortaris, & præcipis: das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus: præstitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cuiusquam aut consilio hominis postulatum. Ignoscet mihi de me ipso aliquid prædicanti: quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur: itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam: transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas & valetudo: &c, si esse una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen conjunctione iisdem studijs ita fruemur, ut nunquam non unæ esse videantur. Vale.

## Ex eod. Epist. XXI.

24

*Cicero S. D. L. Messinio.*

Gratae mihi tuæ literæ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabor, videndi mei te summa cupiditate affectum esse: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam: nam, tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim: etenim cùm esset major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, qui cum essem libentius, quam tecum; & pauci, quibuscum æque libenter: hoc verò tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessario: noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundioresse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero: itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, literulis nostris, præterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum  
tu

tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium caussa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni: ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idemque, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa alia coram brevi tempore licebit: neque me tamen ulla res alia Romanæ tenet, nisi exspectatio rerum Africarum: videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen: puto autem mea nonnihil interesse: quanquam, id ipsum quid intersit, non sane intelligo; veruntamen, quicquid illinc nunciatum sit, non longe abesse à consiliis amicorum: est enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quanquam multum intersit inter eorum caussas, qui dimicant, tamen inter viatorias non multum interfuturum putem: sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ literæ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres, juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tam etiam tuas

as literas profuisse: verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes fere, qui, vita ingenua, in beata & libera civitate viximus: sed ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus eversam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quem etiam beatitudinem contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio; tibiique persuade, *Præter* culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertinacendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit; te certidem faciam statim. Tu, ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per literas, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valitudinique tuæ & tranquilitati animi servias. Vale.

**Ex lib. VII. ad fam. Epist. III.**

Perfæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & ut video, versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus una: quin etiam ipsum diem memoria teneo: nam ad III. Idus Maias, Lentulo, & Marcello *Cof.* cùm in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti: solicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei: si manerem in Italia; verebare, ne officio deessè: si proficerer ad bellum; periculum te meum commoyebat, quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamen malui, famæque cedere, quām salutis meæ rationem ducere: cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quām propter vitia multa, quæ ibi offendit, quòd veneram: primum, neque magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra ducem, paucosque præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum:

rorum: quid quæris; nihil boni præter causam. Quæ cùm vidisse, desperans victoriā, primum cœpi suadere pacem, cuius fuerām semper auctor: deinde, cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret: hoc interdum probabat: & in ea sententia videbatur fore; & fuisse fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere: ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tironne & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: vixtus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit: hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri pares non fuissimus, fractos superiores fore: discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in vicitoris manus, aut ad Jubam configiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consicenda mors voluntaria: certe nihil fuit præterea; si te vitori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præfertim innocentι, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod vide-re possis sine dolore, ego cum meis (si quidquam nunc cujuspam est) etiam in meis esse malui: quæ acciderunt, omnia dixi futura: ve-ni domum, non quod optima vivendi conditio esset, sed tamen, si esset aliqua forma re-public.

public. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio: mortem mihi cur con-  
fiscerem, causa nulla visa est; cur optarem,  
multæ: *vetus* est enim, *Ubi* non sis, qui fue-  
ris, non esse, cur velis vivere: sed tamen,  
*Vacare* culpa, magnum est solatium; præ-  
sertim cum habeam duas res, quibus me su-  
stentem, optimarum artium scientiam, & ma-  
ximarum rerum gloriam: quarum altera mi-  
hi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo  
quidem. Hæc ad te scripsi verbosius; & tibi  
molestus fui, quod te cum mei, tum reipubl.  
cognovi amantissimum: notum tibi omne con-  
fandum meum esse volui, ut primum scires, me  
nunquam voluisse plus quenquam posse, quam  
universam rem publicam: postea autem quam  
alicujus culpa tantum valeret unus, ut obsisti  
non posset, me voluisse pacem: amissio exer-  
citū, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me  
voluisse etiam reliquis omnibus: postquam  
non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli:  
nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me;  
si non, exulem esse non incommodiore loco,  
quam si me Rhodum aut Mitylenas contu-  
lisset. Hæc tecum coram malueram; sed,  
quia longius siebat, volui per literas eadem;  
ut haberes, quid dices, si quando in vitu-  
peratores meos incidisses: sunt enim, qui,  
cum mens interitus nihil fuerit reipubl. pro-  
futurus, criminis loco patent esse, quod vi-  
vam: quibus ego certo scio non videri satis  
multos

multos perisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent: armis enim inferiores, non caussa, fuissent. Habis epistolam verbosiorum fortasse, quam velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

Ex lib. VIII. ad fam. Epist. XII.

26

*M. Cælius S. D. M. Ciceroni.*

Tanti non fuit Arsacen capere, Saleuciam expugnare, ut earum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres: nunquam tibi oculi doluisserit, si in repulsa Domitii vultum vidisses: magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt: perpauci, necessitudinem secuti, officium præstiterunt: itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suum quenquam tam oderit, quam me; atque eo magis, quod per injuriam sibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim: nunc fuerit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonii. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sane quam superiore à vita invidiosum: quod judicium nunc in exspectatione est, etiam in bona spe, post Sex.

Sex. Pæducei absolutionem. De summa rep. sape tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: &, quo propius ea contentio, quam fieri necesse est accedit; eo clarus id periculum apparet: propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius constituit non pati, C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum & provincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit; fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradunt: sic illi amores & invidiosa conjunctio non ad occultam recidit obtreestationem, sed ad bellum erumpit: néque, meorum rerum quid consilii capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura: nam mihi cum hominibus his & gratia, & necessitudo est: tum causam illam, non homines, odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeat, quam diu civiliter sine armis certetur: honestiorem sequi partem: ubi ad bellum & castra ventum sit, firmitorem; & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeium senatum, qui res judicant, secum habiturum; ad Cæsarem omnes, qui cum timore aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum.

Scis:

Scis Appium censorem hic ostenta facere ? de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere ; persuasum est ei, censuram lomentum aut nitrum esse : errare mihi videatur : nam sordes eluere vult ; venas sibi omnes & viscera aperit : curre, per deos, atque homines ; & quamprimum haec risum veni : legis Scantiniæ judicium apud Drusum fieri : Appium de tabulis & signis agere, crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeii, fecisse existimatur : ad summam quærvis, quid putem futurum ? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias : quas ferrum & vis judicabit : uterque & animo & copiis est paratus : sine summo periculo fieri posset, magnum & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. XXVII.

Nondum satis constitui, molestiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus : nam cum in Tusculanum vesperi venissem; postridie ille ad

me, nondum satis firmo corpore cum esset, mane venit: quem cum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut ne videret: num quidnam, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de qua prius quam respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repeterem præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed *Vetus* habet aliquid commune cum multis, amor non habet: dilexi te, quo die cognovi, meque a te diligere iudicavi: tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitione nostra, & vitae dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari: tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cum Cæsar esset in Gallia: quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætero, quæ temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt: graviora enim sunt consecuta. Et initio belli civilis, cum Brundisum versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum primum, hoc ipsum, quanti, præsertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consili, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec verò oblitus sum literarum tuarum, quas ad me misisti: cum Cæsari obviam venisse in agro, ut arbitror,

bitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cùm me ad Pompeium proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna: quod officium tuum, quod studium, vel in absentem me, vel in præsentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amitorem judicaverunt? Veni Brundisium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit asseßio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum: in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare præter me, ut domum ventitares, horasque multas sæpe suavissimo sermone consumeres? tum cùm etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφία μέλεια, [philosophica] scriberem, tu me impulisti: post Cæsaris redditum quid tibi majori curæ fuit, quām ut eſlēm ego illi quām familiarifimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quām putaram; quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à me commissum, quod eslet alienum nostra amicitia, credidisse: nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exequi possum: omnia me tua delectant, sed

maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum lepos, humana-  
ritas, literæ : quapropter redeo nunc ad que-  
relam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege,  
primum non credidi : deinde, si credidissem,  
nunquam id sine aliqua justa caussâ existima-  
rem te fecisse : dignitas tua facit, ut animad-  
vertatur, quidquid facias : malevolentia autem  
hominum, ut nonnulla durius, quam à te facta  
sint, proferantur : ea si tu non audis; quid di-  
cam, nescio ; equidem, si quando audio, tam  
defendo, quam me scio à te contra iniquos  
meos solere defendi : defensio autem est du-  
plex : alia sunt quæ liquido negare soleam, ut de  
isto ipso suffragio : alia quæ defendam à te pie  
fieri, & humane, ut de curatione ludorum : sed  
te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar  
rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utram-  
que partem de tuo officio disputari posse ; vel  
in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fi-  
dem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam  
mortuum diligas ; vel in eam , qua nonnulla  
utuntur, libertatem patriæ, vitæ, amici ante-  
ponendam: ex his sermonibus utinam essent  
delatæ ad te disputationes meæ. Illa vero duo,  
quæ maxima sunt laudem tuarum , quis aut  
libentius, quam ego, commemorat, aut sœ-  
pius, te & non suscipiendi belli civilis gravissi-  
mum auctorem fuisse, & moderandæ victo-  
riæ ? in quo qui mihi non assentiret, inveni  
nemini.

neminem. Quare habeo gratiam Trebatio : familiari nostro, qui mihi dedit caussam harum literarum : quibus nisi credideris ; me omnis officii & humanitatis expertern judicaris : quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

## Ex eod. Epist. XXVIII.

28

*Matius S. D. Ciceroni.*

Magnam voluptatem ex tuis literis ce-  
pi, quòd, quam speraram, atque optaram, ha-  
bere te de me opinionem cognovi: de qua etsi  
non dubitabam ; tamen, quia maximi existi-  
mabam, ut incorrupta maneret, laborabam :  
conscius autem mihi eram, nihil à me com-  
missum esse, quod boni cujusquam offenderet  
animum : eo minus credebam, plurimis, at-  
que optimis artibus ornato tibi temere quid-  
quam persuaderi potuisse, præsertim in quem  
mea propensa & perpetua fuisset atque esset  
benevolentia : quod quando, ut volui, scio  
esse ; respondebo criminibus, quibus tu pro  
me, ut par erat, tua singulari bonitate & ami-  
citia nostra sæpe restitisti : nota enim mihi  
sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contu-  
lerint. Vitio mihi dant, quòd mortem homi-  
nis necessarii graviter fero, atque eum, quem

K 3

dilexi

dilexi, periisse indignor: aiunt enim patriam amicitiae præponendam esse: perinde ac si jam vicerint, obitum ejus reip. fuisse utilem: sed non agam astute: fateor me ad istum gradum sapientiae non pervenisse: neque enim Cæsarem in dissentione civili sum secutus: sed amicum, quamquam re offendebar, tamen non deserui; neque bellum unquam civile, aut etiam causam dissentionis probavi; quam etiam nascitatem extingui, summe studui: itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniae dulcedine sum captus: quibus præmiis reliqui, minus apud eum, quam ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea, lege Cæsaris diminuta est: cuius beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur remanserunt in civitate: Civibus viatis ut parceretur, æque, ac pro mea salute, laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim intolumes, eum, à quo id impetratum est, periisse non indignari? cùm præsertim iidem homines illi & invidiae, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquietunt; quando factum nostrum improbare audes: ô superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolore quidem impune licere: at hæc etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent, suo potius, quam alterius arbitrio: quæ nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur

nantur, sed nihil agunt: nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam.  
*Nunquam enim honestam mortem fugiendam, saepe etiam appetendam putavi.* Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos fui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam; at debeo pro civili patte rempubl. velle salvam: id quidem me cupere, nisi & anteacta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo vincere non postulo: quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihi que si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse: an, quod adolescens præstiti, cum errare cum excursione possem; id nunc, ætate præcipita, commutem, ac me ipse retexam? non faciam; neque, quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctissimi ac viri amplissimi doleo gravem casum: quod si aliter essem animatus; nunquam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reip. pertinebat, quod tamè manus & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare, etiam mortui, debui; & optimæ spesi adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam

consulis Antonii s<sup>e</sup>pe domum salutandi cau-  
sa: ad quem, qui me parum patriæ amantem  
esse existimant, rogandi quidem aliquid aut  
auferendi caussa frequentes ventitasse reperies.  
Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nun-  
quam interpellavit: quin, quibus velle, atque  
etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uter-  
er; eos, qui mihi amicum eripuerunt, car-  
pendo me, efficere conari, ne, quos velim dili-  
gam? sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia  
parum valitura sit in posterum contra falsos ru-  
mores; aut etiam iis, qui me non amant pro-  
pter meam in Cæsarem constantiam, non ma-  
lim mei, quām sui similes amicos habere: mi-  
hi quidem si optata contingent: quod reli-  
quum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus  
aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut rectè  
fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas  
gratias ago, quod tuum erga me animum sim-  
plicem, atque amicum, aperuit; & quod eum,  
quem semper dilexi lubenter, quo magis jure  
colere atque observare deberem, fecit. Bene  
vale, & me dilige.

Ex lib. II. ad sam. Epist. XVI.

29. *Cicero imp. S. D. Cælio adi<sup>l</sup>i cur.*

Magno dolore me affecissent tuæ literæ,  
pisi jam & ratio ipsa depulisset omnes mo-  
lestias,

lestias, & diuturna desperatione rerum obdurusset animus ad dolorem novum: sed tamen, quare acciderit, ut ex meis superioribus literis id suspicarere, quod scribis, nescio: quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui; quod ipse videam, te id ut putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimare aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam & prope jacentem descisserem; aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis esfunderem, à méque ipse deficerem, &, quod initio sempérque fugi, civili bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem fortasse in aliquas solitudines: nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quandam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, noménque imperii, quo appellor: eo si onere carerem, quamvis parvis Italæ latebris contentus essem: sed incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed jam etiam in voculas malevolorum: quod cum ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitavi: sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse,

esse, ne amicis molestus sim. Quod autem  
in maritimus facillime sum, moveo nonnullis  
suspicionem, velle me navigare: quod tam  
men fortasse non nolle, si possem ad otium:  
nam ad bellum quidem, qui convenit? prae-  
fertim contra eum, cui spero me satisfecisse;  
ab eo, cui tamen satisficeri nullo modo potest.  
Deinde sententiam meam tu facillime perspi-  
cere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cu-  
mianum mihi obviam venisti: non enim te ce-  
lavi: sed nonne tum providisti, quam abhor-  
terem ab urbe relinquenda? quod cum au-  
dissem; nonne tibi affirmavi, quidvis me po-  
tius perpessurum; quam ex Italia ad bellum ci-  
vile exiturn? quid ergo accidit, cur consil-  
lium mutarem? nonne omnia potius, ut in sen-  
tentia permanerem? credas hoc mihi velim,  
quod puto te existimare, ex his miseriis nihil  
aliud me querere, nisi ut homines aliquando  
intelligant, me nihil maluisse, quam pacem:  
ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma ci-  
vilia: hujus me constantiae puto fore ut nun-  
quam pœnitiat: etenim memini in hoc genere  
gloriarum solitum esse familiarem nostrum Q.  
Hortensium, quod nunquam bello civili inter-  
fuerat: hoc nostra laus erit illustrior, quod il-  
li tribuebatur ignaviæ, de nobis id existimari  
posse non arbitror. Nec me ista terrent quæ  
mihi à te ad timorem fidissime atque amantis-  
sime proponuntur: nulla est enim acerbitas,  
qua

Quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à rep. meis privatis & domesticis incommodis libentissime, vel istis ipsis, quæ tu mē mones ut caveam, redemissēm. Filio meo, quem tibi carum esse gandeo, si erit ulla respubl. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidit ei separatim à reliquis civibus. Nam, quod rogas, ut respic am generum meum, adolescentem optimum, mihiq̄e carissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum v̄iò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime soliciter? & eo magis, quod in communib⁹ miseriis hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum, fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum? velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quām acerbos sibi, quām mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispan⁹ ensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito: si quando erit civitas; erit profecto nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies, in quibus nos consedisse audes. Sed ego fortasse vaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus: recordor enim desperationes eorum, qui fenes erant adolescentē me: eos ego fortasse

nupc

nunc imitor, & utor ætatis vitio: velim ita sit: sed tamen, togam prætextam texi Oppio; puto te audisse: nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc adspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo videoas, tanquam si res tua agatur. Extremum illuderit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus: te tamen oramus, quibus cunque erimus in terris, ut nos liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra & tua fides postulabit. Vale.

---

C I C E -

---

# CICERONIS EPISTOLÆ

Familiares, quo tempore scriptæ sint.

**P**ost Consulatum, scriptæ sunt omnes, quæ vocantur Familiares.

Ante Exilium; propter coniurationem Clodianorum, scriptæ sunt 5 libri 5. Prima, quæ Pompeio Magno inscribitur. Secunda, Q. Merelli Celeris ad Ciceronem. Tertia, Ciceronis ad ipsum. Quarta, ad C. Antonium. Quinta, ad Sextium.

In exilio scriptæ sunt 5 lib. 14. ad uxorem Terentiam.

Post exilium omnes reliqua. Sed ad Lentulum libri 1 diversis sunt scriptæ temporibus.

Appendix de Terentia, Ciceronis uxore, & Epistolis ad eam datis. De Tirone, Ciceronis liberto. De Cicerone filio. De Tullia ejusdem filia. Item, de Q Fratre, & T. Pomponio Attico.

Terentia, Ciceronis uxor peperit ei filiam Tulliam.

liam domine, ac dāinde filium, qui & ipse est appellatus Cicero. Illa vero factō divortio, biennio ante Ciceronis mortem, Vibio Rufo deinde nupsisse dicuntur, annumque postea implevisse 103, aut ut Plinius, 117. Scriptū ad hanc Cicero Epistolas aliquot. Nam Pompeio Magno ( quem bello civili adversus Cæsarem in Graciam erat comitatus ) in pugna Pharsalica jam superato, Cicero ab armis & partibus Pompeianis recessit, & in Italiam reversus Brundisii, quæ civitas est nobili portu in Calabria regione Italiae, per menses complures est commoratus, nec illinc antē discessit, quam Cæsarem, bello Alexandrino jam in Aegypto confecto, audiret Tarentum appulisse. Ex Brundisina igitur civitate multas ad Tarentiam: & ad plures alios Epistolas dedit.

Tiro Ciceronis libertus vir fuit præstanti eruditiorē & fide singulari, & hoc nomine Ciceroni carissimus, ab coquē & seruo manumissus, & ferē perperuus studiorum socius, quem Cicerorediens ē Cilicia Romam, reliquerat agrotum Patris Peloponnesi oppido.

Hunc igitur Cicero lib. 16. multis Epistolis adhortatur, ut diligenter curet valetudinem. Tiro vero jam restitutus, ubi in urbem rediisset, in morbum ierum incidit, ad quem à Cicerone, tum in agris existente, scriptæ putantur Epistole aliquot libri 16.

Cicero Ciceronis filius, quamvis à patre optimis literarum, ac postea Athenis sub præceptore Cratippo Philosophiae præceptis diligenter foret institutus, multum tamen à parente degenerasse scribitur.

Tullia Ciceronis filia, fuit puella tanta animi suavitate & ingenii elegantia, ut eam Cicero nunc suam animulam, nunc anima dimidium sue, solitus sit appellare. Hac primum nupserat C. Pisoni, deinde Furio Crassipedi, ac postremo Dolabelle, à quo dimissa, ex partu mortem obiit.

Quinctus Cicero, Marci frater, primum legatus Cæsaris in Gallia, deinde ad regendam Asiam Proconsul missus, uxorem duxit sororem T. Pomponii Attici.

T. Pomponius Atticus nobilis eques Romanus cum Athenis diu egisset, adeo perfectè eam lingua didicis, ut illinc Attici cognomen Romam deportarit. Sic enim Gracè loquebatur, (auctore Cornelio Nepote, qui ejus vitam descripsit) ut Athenis natus crederetur. Vir fuit excellente ingenio, summa humanitate, & magnis præditus divitiis, amicus Ciceronis integerrimus, quem ab urbe pulsum festertium ducentis & quinquaginta millibus juvit & prosecutus est. Ad hunc senem Cicero senex scripsit de Senectute Dialogum, qui Cato Major inscribitur, & Volumen Epistolarum, quæ Epistola Cic. ad Atticum inscribuntur, quæ scriptæ sunt omnes post Ciceronis Consulatum.

F I N I S.